

1980/81:139

Onsdagen den 13 maj

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1980/81:34 om mellankommunala skatterätten (prop. 1980/81:143)

Utskottets hemställan bifölls.

2 § Skadeståndsansvaret för omhänderhavd egendom

Föredrogs lagutskottets betänkande 1980/81:13 om skadeståndsansvaret för omhänderhavd egendom.

Anf. 98 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! När den nya skadeståndslagen trädde i kraft den 1 juli 1972 innebar detta att arbetstagarnas skadeståndsansvar kraftigt begränsades. Den nya lagen var ur flera synpunkter mycket välmotiverad, inte minst med hänsyn till sociala skäl och ur riskfördelningssynpunkt. Tidigare gällde i princip fullt skadeståndsansvar för arbetstagare som genom fel eller försummelse i sin tjänst vållade arbetsgivaren eller tredje man skada. Med arbetstagare likställs enligt skadeståndslagen värnpliktiga och andra som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring.

Därmed är vi inne på den motion som behandlas i lagutskottets betänkande nr 13.

Motionären framhåller att krigsmakten årligen tillfogas högst betydande förluster på grund av att de värnpliktiga inte förmår återställa den materiel som de har fått sig anförtrodd. Enligt motionärens uppfattning är skadeståndslagens nuvarande formulering delvis orsak härtill. För att komma till rätta med de problem som materielförlusterna innebär föreslås i motionen att skadeståndslagens 4 kap. 1 § skall skärpas i sin formulering, så att ett större skadeståndsansvar läggs på den värnpliktige.

Onsdagen den
13 maj 1981

*Skadestånds-
ansvaret för om-
händerhavd egen-
dom*

Vi reservanter anser att detta är ett alltför långtgående förslag. Vi hävdar att det bör vara de militära myndigheternas sak att rätta till problemen i det här avseendet. Jag vill särskilt framhålla att överbefälhavaren har förordat vissa åtgärder i skrivelse hösten 1979. Där tas upp frågor om märkning av materiel, statistik och redovisning avseende materielförluster, försök med försäljning av viss begärlig materiel, utbildning i materieltjänst för yrkesofficerare och även regler för materielkontroll.

Att sådana och liknande åtgärder vidtas av de militära myndigheterna anser vi reservanter vara den rätta vägen för att komma till rätta med de problem som uppstår när materiel försvinner. Den uppfattning vi hävdar förstärks av den sammanställning över materielförluster som finns fogad till försvarsutskottets yttrande till lagutskottet. Sammanställningen visar att materielförlusterna inte längre ökar, utan snarare har stabiliserats på en viss nivå. Detta är ytterligare ett belägg för att det är de militära myndigheternas sak att klara upp de problem som man har att brottas med när viss materiel försvinner. Att ta till en översyn av skadeståndslagen eller ändra i den anser vi icke vara en rekommendabel väg att gå.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 99 OLLE AULIN (m):

Fru talman! Lennart Andersson har refererat den motion av Allan Ekström, moderaterna, som vi behandlat i lagutskottets betänkande nr 13. Motionären menar att erfarenheterna av skadeståndslagens tillämpning inom det militära området är sådana att det bör ske en översyn av gällande bestämmelser.

Allan Ekström hänvisar i sin motion till en rapport från RRV, riksrevisionsverket. Enligt denna rapport uppskattas de årliga kostnaderna för förlorad materiel till mellan 25 och 30 milj. kr. Det är en oacceptabelt hög nivå. Lennart Andersson säger att det nu har stabiliserat sig och att förlusterna inte längre stiger såsom de har gjort tidigare. Men om kostnaderna har stabiliserat sig, så är det ändå på en så hög nivå att det inte kan tolereras, utan man måste vidta åtgärder.

Den materiel som försvinner är "särskilt begärlig" materiel, t. ex. vindrockar, mössor, skjortor, sovsäckar, bajonetter, kompasser och kikare. Materielen anmäls ofta saknad under de sista veckorna av de värnpliktigas tjänstgöring.

Sedan den 1 juli 1972 gäller enligt skadeståndslagens 4 kap. 1 § att arbetstagare är ansvarig för skada, som han vållar genom fel eller försummelse, endast i den mån *synnerliga skäl* föreligger med hänsyn till handlingens beskaffenhet, arbetstagarens ställning, den skadelidandes intresse och övriga omständigheter. Som Lennart Andersson sade likställs värnpliktig som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring med arbetstagare.

Jag vill erinra om att vid lagens tillkomst ifrågasattes om man skulle använda det mycket starka begreppet "synnerliga skäl", och om man inte i stället borde använda begreppet "särskilda skäl". I en reservation från moderater, centérpartister och folkpartister i lagutskottet menade man att

det mjukare begreppet "särskilda skäl" borde användas.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från olika myndigheter. Flertalet ställer sig positiva till motionens syfte. Också försvarsutskottet, som har yttrat sig över motionen, förordar att reglerna för ansvar i fråga om militär utrustning ses över utan dröjsmål.

Försvarsutskottet framhåller att den militära verksamheten i hög grad förutsätter att både anställda och värnpliktiga känner ansvar för sina uppgifter och att brister i utrustningen i krig direkt kan påverka möjligheterna att lösa uppgifterna och att själv överleva.

Enligt lagutskottets mening visar domstolspraxis att det endast är i mycket speciella fall som skadevållande militär åläggs skadeståndsskyldighet. Det är t. o. m. så att man i Värnplikts-Nytt med hänvisning till skadeståndslagen har uppmanat de värnpliktiga att blåneka och aldrig betala för förlorad materiel.

Mot den bakgrund som jag här har redovisat är det enligt lagutskottets mening erforderligt att gällande bestämmelser blir föremål för översyn. Översynen bör inskränka sig till skadeståndsskyldigheten för värnpliktiga och annan personal inom försvarsmakten. Majoriteten menar att det förslag som reservanterna lägger fram, att man skall avvakta de åtgärder som initieras av ÖB, är otillräckligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 149 för reservationen av Lennart Andersson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

3 § Internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar

Föredrogs lagutskottets betänkande 1980/81:18 om internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar.

Anf. 100 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Fru talman! Det var väl ganska många av oss som blev upprörda över ett skilsmässofall som vi kunde läsa om i tidningarna för ungefär ett halvår sedan. Det var en svensk kvinna som under fem år varit gift med en österrikisk man. Vid skilsmässan fick mannen hela makarnas gemensamma fastighet, som hustrun till största delen betalat, och även alla inventarier, ja, t. o. m. hustruns smycken.

Många trodde väl att något sådant här inte kunde hända och att det måste vara juridiskt fel. Men ärendet hade behandlats ända upp i högsta domstolen. Giftermålsbalken var nämligen inte tillämplig, eftersom inte båda makarna var svenska medborgare. I det här fallet bestämdes i stället förmögenhetsförhållandena av lagbestämmelser i Österrike. Till grund för ett sådant här beslut ligger lagbestämmelser från 1912.

Om två makar inte har äktenskapsförord eller annat skriftligt avtal är det

Nr 139

Onsdagen den
13 maj 1981

---

*Internationella
rättsförhållanden
rörande äkten-
skaps rättsverk-
ningar*

nämligen lagen i mannens hemland som gäller. Och i många länder gäller en äktenskapslagstiftning som inte ger kvinnan några ekonomiska rättigheter. Sådana förhållanden i vårt eget land måste vara helt oacceptabla när det gäller äktenskapets rättsverkningar och strider också mot rådande officiella uppfattningar både i Sverige och i FN. Inte heller ur jämställdhetssynpunkt kan ett sådant här förhållande accepteras.

En ändring av lagen från 1912 bör därför komma till stånd *snarast*. Den invandring som vi haft till vårt land under senare år gör att detta problem har blivit alltmer aktuellt. Vi vet nu också utgången av sådana här tvister vid skilsmässa genom högsta domstolens prejudicerande dom.

Familjelagssakkunniga, som varit verksamma sedan 1969 och som kommit med en rad delbetänkanden, har inte ännu tagit upp den här frågan som jag aktualiserat i min motion. Men jag anser det mycket angeläget att sådana här könsdiskriminerande rättsverkningar av äktenskap tas upp med förtur.

Till min glädje instämmer också utskottet i allt väsentligt i vad jag och övriga motionärer framhållit i de här aktuella motionerna. Också utskottet anser det angeläget att de nuvarande reglerna på området snarast ersätts med mera tidsenliga bestämmelser.

Utskottet har också försökt ta reda på när familjelagssakkunniga kommer att ta upp de här nämnda rättsförhållandena. Möjligen kommer detta att ske nu i höst. Under sådana förhållanden har jag inget att erinra mot att motionerna och utskottsbetänkandet överlämnas till familjelagssakkunniga.

Och med det, fru talman, ber jag att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkande nr 18.

Utskottets hemställan bifölles.

4 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1980/81:19 om begränsning av redares skadeståndsansvar

Utskottets hemställan bifölles.

5 § Nya namnregler

Föredrogs lagutskottets betänkande 1980/81:20 om nya namnregler.

Anf. 101 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Fru talman! Ofta hör vi i debatten att kvinnor och män numera är formellt lika. Det är en vanföreställning som så många andra föreställningar på jämställdhetens område. En av de formella ojämlikheterna finns i namnlagen. Ojämlikheten i namnlagen är också ett uttryck för en förmyndarmentalitet och en övernitisk byråkrati, och den ger upphov till mängder av praktiska problem i det vardagliga livet. Främst är det kvinnor som drabbas

av namnlagens brister. Man kan fråga sig varför vi politiker över huvud taget måste lägga oss i vad människor skall heta i förnamn såväl som i efternamn. Det borde finnas väsentligare områden att använda våra resurser till än att blanda oss i vad människor skall heta.

Likväl har vi nu en namnlag, och så länge det är fallet är det viktigt att den inte är en belastning för den enskilde och motverkar jämställdhet och valfrihet. Jag vill för kammarens ledamöter redogöra för några av de bisarrheter som namnlagen i dagsläget innehåller, och det skall jag göra med följande exempel: Bengt Svensson har på sitt jobb tre kolleger med samma namn. De finner det ganska opraktiskt – de får varandras telefonsamtal och post. Bengt Svensson skall gifta sig med Anna Rosengren och vill ta hennes efternamn för att lösa de praktiska problemen. Han vänder sig till pastorexpeditionen men blir hänvisad till patentverket i Stockholm. På patentverket får han beskedet att Sveriges riksdag bestämt att det t. v. kostar honom 200 kr. och efter den 1 juli 500 kr. att byta namn, att han måste ansöka om detta namnbyte samt att det är möjligt att ta hustruns efternamn bara om det finns synnerliga skäl. Dessutom får Bengt Svensson den upplysningen att Anna Rosengren, om hon skall behålla sitt flicknamn, måste anmäla det till pastorexpeditionen. Enligt lagintentionen skall hon heta Anna Svensson. Detta är helt gratis, och Anna Rosengrens namnbyte sker utan att hon behöver fylla i blanketter.

På Anna Rosengrens jobb finns tre Anna Svensson. Anna Rosengren behåller sitt namn av praktiska skäl. Men det är inte slut med förmyndariet för det. Om Anna Rosengren skulle ångra sig efter bröllopet får hon gärna anta namnet Svensson. Men om hon antar namnet Svensson får hon sedan inte återta sitt flicknamn med mindre än att hon måste gå till patentverket, fylla i blanketter och betala avgiften på 200 eller 500 kr.

Det här är naturligtvis helt orimligt, och namnlagen innehåller dessutom betydligt fler praktiska problem än just de här. Nu har en utredning arbetat med namnlagen och kommit med ganska bra förslag till förändringar. Utredningen tillsattes år 1972 och blev klar 1979. Betänkandet har remissbehandlats, men ingenting har hänt.

Här i kammaren har justitieministern Håkan Winberg tidigare hänvisat till att detta är en känslig fråga – och självfallet är det en känslig fråga för kvinnor att de inte kan få behålla sina efternamn på lika villkor som männen – och vidare har justitieministern hänvisat till att man måste avvakta resultatet av de övriga nordiska ländernas arbete på deras namnlagar. – Det är bara det att man i de andra nordiska länderna hänvisar till samma skäl.

Nu har emellertid utskottet välvilligt behandlat den motion som jag och några andra folkpartister har väckt, och utskottet har också givit till känna att det bör komma ett förslag till riksdagen. Därför tänker jag nöja mig med den utskottsbehandlingen och skall inte yrka bifall till motionen.

Innan jag slutar mitt anförande vill jag säga att också behandlingen i utskottet av Bertil Hanssons och Rolf Sellgrens motion har varit tillfredsställande. Motionärerna har i motionen tagit upp frågan om förnamnsbyte i samband med adoption av utländska barn och påpekat att framför allt

frireligiösa grupper kommit i kläm. Även i det fallet har utskottet uttryckt förhoppningen att det skall komma ett förslag från regeringen.

Fru talman! Jag nöjer mig med detta.

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Onykterhet i trafik till sjöss

Föredrogs lagutskottets betänkande 1980/81:21 om lagstiftningen rörande onykterhet i trafik till sjöss.

Anf. 102 BERNT EKINGE (fp):

Fru talman! I föreliggande betänkande behandlas tre motioner med krav på att den trafiknykterhetslagstiftning som gäller på land skall utsträckas att gälla även till sjöss. Detta innebär att de s. k. promillegränserna för rattfylleri och rattonykterhet också skall gälla sjöfarten – både när det gäller den yrkesmässiga sjöfarten och när det gäller förande av fritidsbåt.

Den här frågan är inte precis ny. Den har behandlats i riksdagen vid ett flertal olika tillfällen under 1960- och 1970-talen. Utskottets majoritet har med hänvisning till tidigare behandling av frågan icke ansett sig kunna tillstyrka vare sig den socialdemokratiska motionen, dvs. den som väckts av Thure Jadedstig och Tyra Johansson och i vilken begärs att regeringen skyndsamt skall utreda möjligheterna att låta motsvarigheten till trafiknykterhetslagstiftningen gälla också till sjöss, eller de båda motioner som väckts av för det första folkpartisterna Margareta Andrén och Elver Jonsson samt för det andra av Eric Enlund m. fl. och i vilka man anhåller om ett direkt lagförslag om införande av de s. k. promillegränserna även till sjöss.

Jag vill, fru talman, med bara några ord kommentera några av de vanligaste argumenten mot införande av de här reglerna även till sjöss. Men låt mig först understryka det allvarliga läge som råder med en ständigt ökad onykterhet icke minst bland fritidsbåtförarna. Den här allvarliga situationen är det ju inte heller någon som vill förneka. Och naturligtvis hör problemen samman med det ständigt ökande antalet fritidsbåtar. Att någonting därför måste göras tror jag säkerligen att vi alla är överens om. Jag anser att det inte är nog med att – som utskottets majoritet gör – sätta sin lit uteslutande till ökade informationsinsatser. Man kan nämligen inte bortse från den preventiva betydelse som ett införande av samma promillegränser till sjöss som dem som gäller för vägtrafiken skulle ha. Olle Grahn och jag, som är folkpartiets representanter i lagutskottet i den här frågan, har därför reserverat oss, och vi hemställer att riksdagen med bifall till den socialdemokratiska motionen och med anledning av de båda folkpartistiska motionerna hos regeringen begär en översyn av sjölagen med inriktning på att i sjölagens straffbestämmelser skärpa kravet på nykterhet efter mönster av trafikbrottslagen.

Motståndarna till att promillegränserna skulle införas också till sjöss

hänvisar bl. a. till att båtlivets speciella villkor är sådana att det skulle vara svårt att efterleva en promilleregulering. Man hänvisar till att ett stort antal båtar används för övernattningsändamål och att båtarna ofta används som bostad. Det skulle, säger man, kunna vålla gränsdragningsproblem t. ex. om man efter en middag med alkoholförtäring finner det nödvändigt att flytta båten. Det skulle i så fall innebära brott mot bestämmelserna om promillegränserna, vilket det alltså inte gör med nuvarande bestämmelser. Det är, fru talman, svårt att förstå att en liknande situation inte skulle kunna uppstå t. ex. på en campingplats eller vid en parkeringsplats. Husvagnarna ersätter ju ofta bostaden under sommaren, och det kan väl också för deras ägare vara angeläget att flytta på ekipaget efter en liknande middag. Då gör sig chauffören skyldig till trafikbrott. Är det däremot fråga om att flytta en båt, skall det vara straffritt även om man utsätter sig själv och andra för fara. Det är svårt att förstå den här logiken.

Låt mig för att klargöra saken ytterligare få hänvisa till ett par rättsfall. Enligt ett rättsfall från 1949 dömdes en alkoholpåverkad för rattfylleri därför att han inom garaget fört sin bil. Ett annat rättsfall, från 1966, visar att en person som varken förde eller avsåg att föra sin bil längre sträcka än omkring 11 meter vid flyttning av bilen från en parkeringsplats till en annan för att undvika att följande morgon behöva ändra bilens uppställning, av högsta domstolen dömdes till dagsböter för rattonykterhet. Flyttningen av bilen ägde rum vid ett tillfälle, då annan trafik över huvud taget inte förekom i närheten och då förhållandena även i övrigt var sådana att körningen ej var ägnad att framkalla fara för trafiksäkerheten.

Man må naturligtvis ha vilken uppfattning man vill om det berättigade i domarna som sådana. Jag bara konstaterar att vi har stränga bestämmelser när det gäller rattonykterhet i trafiken, och ingen har heller krävt att vi skall lätta på dessa. Vi menar att alkohol och trafik inte hör ihop, och om det är vi tydligen mycket ense. Många människoliv har också räddats genom att dessa bestämmelser funnits. Då är det för mig svårt att förstå det logiska i att vi stillatigande accepterar att andra regler gäller till sjöss – samtidigt som vi måste konstatera att stora skador till liv och egendom åstadkommes därför att alkohol i samband med trafiken på sjön tolereras på ett sätt som inte är fallet i fråga om vägtrafiken.

Någon skillnad ur ansvarssynpunkt mellan bilföraren som måste flytta sitt fordon och båtägaren som måste flytta sin båt kan jag inte se i det här sammanhanget. Några bärande skäl ur trafiknykterhetssynpunkt behandla de här personerna olika kan jag inte heller finna.

På det här sättet kan man säkerligen vederlägga alla olika argument som framförts i debatten mot införande av en promillegräns också till sjöss. Andra argument är att det är svårt att övervaka efterlevnaden av sådana här bestämmelser till sjöss. Jag medger detta, men jag vill samtidigt peka på att vi inte heller i fråga om övervakningen av vägtrafiken har tillräckliga resurser. Men ingen kommer ändå på idén att vi därför skall ta bort promillegränserna beträffande vägtrafiken.

Slutligen, fru talman, förtjänar det att framhållas att uppfattningarna har

varit delade vid remissbehandlingarna av de betänkanden där den här frågan behandlats. Det är självklart att man gärna skulle vilja få till stånd en bättre tingens ordning utan ytterligare lagstiftningsåtgärder. Utskottet ställer sitt hopp till ett förnyat krav på information till båtägarna om riskerna med alkoholförtäring till sjöss. Jag ställer naturligtvis upp bakom detta, och jag skulle vara mycket glad, om sådana här välmenande uttalanden kunde få åsyftad verkan. Tyvärr pekar utvecklingen inte på att insikten om alkoholens farlighet ökat inom vårt folk. Då man inte kan bortse från den av mig tidigare nämnda preventiva effekt som en skärpt lagstiftning kan få, har vi från folkpartiets sida kommit fram till att det är angeläget med sådana åtgärder som krävs såväl i den socialdemokratiska som i de bada folkpartistiska motionerna. Jag ber därför, fru talman, med detta bara att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid lagutskottets betänkande nr 21.

Anf. 103 STIG OLSSON (s):

Fru talman! Vid lagutskottets betänkande 1980/81:21 om onykterhet till sjöss har, som Bernt Ekinge sade, fogats en reservation från honom och Olle Grahn med anledning av tre motioner som inlämnats under den allmänna motionstiden. I motionerna framförs önskemål om ändring av sjölagens bestämmelser om ansvar vid onykterhet till sjöss.

Denna viktiga fråga har, som också Bernt Ekinge sade, vid ett flertal tillfällen tidigare varit föremål för riksdagens prövning. Utskottet har då ständigt framhållit vikten av att båtägarna informeras om de risker som är förknippade med alkoholförtäring till sjöss. De gäller för såväl förare som passagerare. Bernt Ekinge har under de år då han har suttit i lagutskottet anslutit sig till dessa formuleringar, senast 1978.

Beträffande de risker som finns vid onykterhet i trafik till sjöss råder ingen meningsskiljaktighet mellan utskottet och reservanterna. Det som skiljer oss åt är att reservanterna vill ha förslag till skärpt lagstiftning, medan utskottets majoritet däremot anser att det i första hand rör sig om en informationsfråga. Med tanke på att det inte finns något båtregister och med tanke på att bevakningsmöjligheterna är begränsade anser utskottet att en förändring f. n. inte är genomförbar.

En registrering av fritidsbåtar vore, som jag ser det, ett första steg i riktning mot att aktualisera en lagstiftning. Efter regeringens bemyndigande år 1975 tillkallades en särskild sakkunnig för att ytterligare pröva frågan om registrering av fritidsbåtar. 1977 avlämnades ett betänkande, Båtliv 2 (SOU 1977:25). Betänkandet, som har remissbehandlats, är jämte fritidsbåtsutredningens förslag föremål för överväganden inom regeringskansliet.

I avvaktan på en proposition i frågan och med hänvisning till vad utskottet anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Den jämförelse mellan en husvagn och en båt som Bernt Ekinge gjorde föranleder mig nära nog att säga: Ni som inte förstår skillnaden – åk inte ut till sjöss!

Anf. 104 BERNT EKINGE (fp) replik:

Fru talman! Jag skall gärna medge att jag, som Stig Olsson säger, 1978 anslöt mig till utskottets uttalande den gången. Jag gjorde det givetvis i samma förhoppning som de övriga, nämligen att en informationskampanj skulle kunna få någon effekt. Jag gjorde det också mot bakgrund av att vi då hade att förvänta oss något resultat av det betänkande som Stig Olsson nämnde. Men det kommer alltid en tidpunkt då man inser att det inte går att vänta längre, då olyckorna blir fler och fler. Vi reservanter anser att vi nått den tidpunkten, och då tycker jag att det är rimligt att fullfölja denna ståndpunkt med en reservation. Jag beklagar att utskottets majoritet i den här omgången inte har velat gå på samma linje. Jag har dock förhoppning om både att de utredningar som föreligger skall bearbetas ytterligare och att utskottet ett annat år kanske har kommit ytterligare ett steg längre fram.

Till det som Stig Olsson avslutningsvis sade vill jag lägga att jag naturligtvis inte gjorde en jämförelse mellan att åka bil och att åka båt. Det tror jag inte ens att Stig Olsson vill påstå. Men skillnaden är inte stor mellan att vara alkoholpåverkad i en båt och att vara det i en bil. Det är det som frågan gäller. Jag skulle vilja säga till Stig Olsson och till kammarens övriga ledamöter att den som är alkoholpåverkad inte bör ge sig ut vare sig i båt eller i bil.

Anf. 105 STIG OLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar Bernt Ekinges uppfattning om att regeringen har hållit på väldigt länge med den här frågan. Jag vet inte om dagens läge gör att det kommer att gå så mycket snabbare. Men vi kan väl hoppas att vi snart får den här frågan ur världen, för detta med ett båtregister har ju varit riksdagens dilemma under många år – sedan 1975.

Det finns självfallet mycket att säga om sjösäkerheten, och visst är det viktigt att slå fast att nykterhet på sjön i och för sig är ett måste. Det anser åtminstone jag för min del, och det tror jag att också majoriteten i utskottet gör. Vi skall komma ihåg att det är dyra båtar som nu för tiden finns ute på sjön. Samtliga försäkringsbolag har beslutat att om en båt blir skadad och det visar sig att vederbörande båtförare förtärt alkohol går han miste om ersättning. Ansvaret måste läggas på föraren av båten. Det är därför som vi tycker att det är så viktigt med information och med ett register.

Anf. 106 BERNT EKINGE (fp) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis riktigt att det inte har skett någonting, varken under den socialdemokratiska regeringens tid – utredningsförslaget lades ju fram 1975 – eller under de följande regeringarnas tid. Jag tror att vi gemensamt beklagar detta. Vi är naturligtvis överens om vikten av nykterhet till sjöss och till lands. Jag vill inte på något sätt ifrågasätta att vi skulle ha olika uppfattning när det gäller angelägenhetsgraden härvidlag, men vi har litet olika uppfattning om nödvändigheten av att nu vidta ytterligare åtgärder. På denna punkt lär vi inte komma längre i dag, men jag hoppas att vi ganska snart får kompletterande regler för att därmed inskräpa vad vi är överens om, nämligen nödvändigheten av nykterhet också till sjöss.

Onsdagen den
13 maj 1981

*Onykterhet i trafik
till sjöss*

Anf. 107 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Fru talman! Som redan poängterats här i debatten är väl alla i princip överens om att trafiksektorn skall vara alkoholfri när det gäller såväl trafiken till lands och till sjöss som i luften. Alla förare i motortrafik har ansvar inte bara för sig själva och de passagerare som de själva har hand om utan också för sina medtrafikanter.

Man bör ha enhetliga regler till lands och till sjöss när det gäller trafiknykterhetslagstiftningen. För de förare som överträder bestämmelserna om alkohol i trafiken bör det också gälla samma lagbestämmelser och samma straffpåföljd. En olycka till sjöss kan nämligen ha lika svåra konsekvenser som en på land.

De snabba motorbåtar som vi numera har innebär på många sätt stora olycksrisker, om det bakom ratten på en sådan motorbåt sitter en alkohelpåverkad person. Vi har ju också på senare tid fått uppleva att alkohelpåverkade styrmän på stora fartyg har kört på grund eller t. o. m. upp på land med bl. a. stora ekonomiska konsekvenser.

Vi får alltså inte tro att det inte är så farligt om en eller annan båtförare skulle förtära alkohol eller att vi inte skulle behöva stränga straffbestämmelser då det gäller båtfylleri. Eftersom antalet snabba fritidsbåtar ökar kraftigt och då 60 % av alla som årligen drunknar är alkohelpåverkade, måste skärpta bestämmelser snarast träda i kraft på det här området. Det är därför som Elver Jonsson och jag har väckt en motion där vi föreslår att samma trafiknykterhetslagstiftning som gäller till lands också skall gälla till sjöss.

Frågan om införande av promillegräns för sjötrafiken har, som vi hört här i dag, diskuterats tidigare. Men sjölagskommittén t. ex. avvisade ett sådant förslag, bl. a. med motiveringen att det till sjöss är starkt skiftande trafikförhållanden och skilda slag av fartyg och av sysslor ombord och att detta skulle ställa olika krav i nykterheshänseende. Detta är ett ganska obegripligt yttrande, då det ju skulle innebära att man kunde få dricka olika mängd alkohol beroende på båtens storlek eller på mängden båtar i trafik.

Även fritidsbåtsutredningen behandlade frågan och avstyrkte, bl. a. med motiveringen att ett stort antal båtar används för övernattnings vid kortare eller längre färder. Trots Stig Olssons varning till reservanterna och motionärerna för att ge sig ut till sjöss, skulle jag vilja säga, att för man ett sådant resonemang, skulle man ju, precis som lagutskottets vice ordförande sade, kunna undanta t. ex. bilar med husvagnar och andra bilar som är inredda för att bo i. Bara för att man kan övernatta i ett motordrivet fordon bör väl inte undantag göras från våra trafiklagar.

Lagutskottets majoritet kommer inte med några nya skäl för sin avstyrkan av motionen utan hänvisar fortfarande till bl. a. fritidsbåtsutredningen.

Redan 1967 påpekade utskottet att de inte ansåg frågan om promilleregeln vara löst, utan frågan skulle kunna komma i ett annat läge när utredningstekniken utvecklats mer och när övervakningen genom sjöpolisen förstärkts. Men "ett annat läge" har enligt utskottsmajoriteten tydligen inte inträffat sedan dess, trots den väldiga ökningen av antalet fritidsbåtar och antalet

Onsdagen den
13 maj 1981

---

*Onykterhet i trafik
till sjöss*

inträffade trafikolyckor till sjöss.

Nog tycker man att läget har förvärrats och att det nu är så allvarligt att något radikalt verkligen måste göras för att inom båttrafiken minska inte minst antalet dödsolyckor. De flesta är ju, som jag redan har sagt, betingade av alkoholförtäring.

Fru talman! Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen, där det framhålls att en ändring av 325 § sjölagen skyndsamt bör utredas efter mönster av trafikbrottslagen.

Anf. 108 BIRGER ROSQVIST (s):

Fru talman! Jag kan till fullo instämma i allt vad såväl reservanterna som utskottets talesman sagt om det olämpliga i alkoholförtäring till sjöss.

Det är riktigt att många människor varje år omkommer i fritidsbåtsolyckor som kan härledas till alkoholförtäring. Men att hitta vägar för att ändra detta är svårt. Min erfarenhet av det praktiska livet säger mig att vi är långt ifrån lösningar genom promilleregler och lagstiftning.

Fritidsbåttrafiken sker många gånger ute till sjöss i ytterskärgårdsområdena. Misstänker polisen eller kustbevakningen att alkoholförtäring förekommit, har man en lång resa in till en läkarmottagning där blodprov kan tas. Det förtar effekten av ett blodprov – vederbörande hinner nyktra till innan läkaren tagit provet.

Inte heller har vi några krav på kompetens för att föra fritidsbåt. Sitter det några personer i en fritidsbåt och alla utom en är nyktra är det naturligtvis lätt att vid en kontroll säga att det är den som är nykter som är båtförare. Det kan vara en liten grabb på tio tolv år! Rent juridiskt har han faktiskt kompetensen, rätten, att föra båten. Det är *en* väg att kringgå ett sådant beslut som herr Ekinge plåderade för.

Inför man regler för fritidsbåtar kan man inte ha andra regler för nyttsjöfarten och större fartyg – med dem kan naturligtvis ännu större skador uppstå i samband med onykterhet. Och visst skall onykterhet i sådana sammanhang fördömas och beivras. Men har vi praktiska möjligheter att gå på den linje som kan utläsas ur reservanternas förslag – kanske inte heller ur utskottets?

Om ett utländskt fartyg bär sig litet konstigt åt när det lägger till vid kajen i en svensk hamn och onykterhet kan misstänkas tar det ändå en halvtimme innan polis eller annan myndighet har någon fysisk möjlighet att komma ombord och ta ett blodprov – det tar en halvtimme innan landgången läggs ut. Och vem skall man ta blodprovet på? Om fartyget är från en annan nation är det främmande nations område. Får polisen då gå in till en befälhavare som har låst in sig i en hytt och ta ett blodprov? Det går i praktiken inte.

När vi diskuterar så här allvarliga saker skall vi nog komma med förslag som har någon förankring i verkligheten. Vi kan enas om att fördöma onykterheten till sjöss, och vi kan enas om att försöka beivra den.

Det finns som sagt inget krav på att ägare eller förare av fritidsbåtar skall ha förarintyg, om båten är mindre än tolv meter lång. Är den mer än tolv meter fordras det skepparexamen av den som framför den.

I samband med förhören för att få förarintyg är förhörsförrättarna instruerade att ägna en särskild stund åt kapitlet onykterhet och informera de förarintygssökande om det farliga med alkoholförtäring. Det är ett led i propagandan mot onykterhet till sjöss. Det finns också med i bildningsorganisationernas kursmaterial vid de kurser de anordnar för att ge deltagarna förarintyg. På sjöbefälsskolorna pläderas det självfallet också för nykterhet till sjöss. Det oaktat går det inte att helt undvika att onykterhet förekommer.

Vi har också nytto sjöfart med fartyg från främmande länder med andra alkoholseder. Där ser man ofta på ett annat sätt på förtäring av alkohol än vi gör. Det finns t. o. m. länder där det inte är straffbart ens att köra bil alkoholphäverkad. Det är svårt att tro att människor från dessa länder skulle ha förståelse för sådana regler när de kommer till Sverige. Det är kanske en fråga att ta upp i internationella fora.

Fru talman! Onykterhet hör inte hemma till sjöss, men att man skulle kunna motverka och beivra den på det sätt som har föreslagits i debatten i dag har mera att göra med hopp och tro än med verkligheten.

Anf. 109 BERNT EKINGE (fp):

Fru talman! Det är uppenbart att det råder stor enighet när det gäller målsättningen, och den skall ingen av oss betvivla.

Birger Rosqvist säger att det är svårt att hitta vägar att beivra onykterhet till sjöss. Det är precis vad vi reseranter har sagt och vad som står i den socialdemokratiska motionen av Thure Jädestig och Thyra Johansson. Man säger alltså inte att "det här kan och skall vi lösa, och så här skall det lösas". Vi reseranter yrkar bifall till den motion i vilken det hemställs att riksdagen hos regeringen begär att regeringen skyndsamt utreder möjligheten att trafiknykterhetslagstiftningen vidgas till att gälla också till sjöss. Det innebär att vi vill gå ett steg längre än vad som nu gäller.

Jag beklagar naturligtvis att vi inte kan uppnå enighet om detta. Jag tror dock att frågan kommer att falla framåt. Även om det finns svårigheter -- och det gör det också när det gäller vägtrafiken -- får vi inte avstå från varje möjlighet att ens försöka komma till rätta med problemen. Det är ungefär vad vi framhåller i reservationen. Mot den bakgrunden borde det kännas angeläget också för Birger Rosqvist att instämma i reservationen.

Anf. 110 THURE JADESTIG (s):

Fru talman! Jag är medveten om Birger Rosqvists kunskap när det gäller sjötrafikfrågor och hans intresse för de sakfrågor som vi i dag behandlar. Men jag vill ändå utnyttja tillfället till att säga att motionen 1899, som Thyra Johansson och jag har väckt, utformades med utgångspunkt i att här finns många olika problemkomplex som bör utredas samtidigt som man försöker åstadkomma en bättre lagstiftning och en likställdhet i fråga om trafiknykterhetslagstiftningen för trafiken på land och till sjöss. En sådan lagstiftning är svår att utforma från enskilda motionärers utgångspunkt. Motionen väcktes därför att vi ansåg att frågan om onykterhet till sjöss bör utredas. Att

den utgör ett problem i dagens samhälle har vi många gånger fått vetskap om.

Dessutom har intressenter inom sjöfarten och inte minst inom fritidssjöfarten uppmärksammat detta problemkomplex. Därför finns det all anledning att stödja den reservation som föreligger.

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 45 för reservationen av Bernt Ekinge och Olle Grahn. 12 ledamöter avstod från att rösta.

7 § Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1980/81:22 om försäkringsvillkor för diabetiker

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Vapenexport

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:24 om vapenexport.

Anf. 111 OSWALD SÖDEROVIST (vpk):

Fru talman! Mycket har sagts och mycket kommer säkert fortsättningsvis att sägas om svensk vapenexport. Som påpekats i utskottsbetänkandet kommer den kommitté som arbetat med frågan att inom kort lägga fram sitt betänkande. Vi kommer då att få en ny möjlighet att debattera och ta ställning till förslag som förhoppningsvis är åtminstone något bättre än de nu gällande bestämmelserna.

För – som vi från vpk:s sida påpekat åtskilliga gånger – de bestämmelser för svensk vapenexport som nu gäller är omöjliga att följa. Själva konstruktionen av dem bygger på inneboende motsättningar som ständigt kommer att ge upphov till försäljningsskandaler av det slag som vi sett alltför många exempel på. Den grundläggande förutsättning i de svenska bestämmelserna som ställer till den största motsättningen är den outtalade önskan att de svenska vapen som säljs inte skall komma till användning. Enkelt uttryckt kan man säga att det är fritt fram för all vapenexport från Sverige bara det inte blir krig någonstans. Om vi hade uppnått det idealtillståndet skulle det inte behövas några debatter om svensk vapenexport eller någon vapenförsäljning över huvud taget. Då skulle det inte finnas någon marknad för vapen, varken svenska eller andra. Nu ser inte verkligheten ut på det sättet, och därför kommer de svenska bestämmelserna ständigt i konflikt med den – därav dubbeltydigheten, falskheten och den svaga argumentationen från många håll, så fort den svenska vapenexporten kommer upp till debatt. Så länge vi inte erkänner att svenska vapen köps för att användas i krig, inbördes eller mellan stater, så länge kommer vi också att få se våra fina bestämmelser lagda åt sidan och utan innehåll när ekonomiska intressen, statliga eller privata, funnit det för gott att göra upp någon fin affär.

Vi har alldeles nyligen, under den gångna veckan, fått läsa i tidningarna om ett nytt, öppet och uppenbart brott mot de svenska bestämmelserna för svensk vapenexport. Bofors har tagit hem en jätteorder på sina luftvärnskanoner till USA:s krigsmakt. Det rör sig om en av de största orderna genom tiderna, på miljarder kronor, och bara företaget och möjligen krigsmaterielinspektören kan överblicka omfattningen och konsekvenserna av en sådan affär. Den för med sig mångåriga leveranser av reservdelar, kanske ammunition och licenser av olika slag, förutom de nu inledningsvis avtalade. Om detta skrivs det öppet, och jag har ännu inte hört någon reagera mot denna affär.

Men vad säger nu våra svenska bestämmelser, och vad är USA för slags statsbildning? Det är frågor som ju skall tas upp och synas noggrant vid alla avslut om svensk vapenförsäljning. Låt mig repetera att följande gäller: Sverige skall inte sälja vapen till

1. stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat.
2. stat som är invecklad i internationell konflikt.
3. stat som har inre väpnade oroligheter.

Hur stämmer nu detta in på USA? Vad gäller punkterna 1 och 2 synes det mig uppenbart att USA i högsta grad är invecklat i internationella konflikter och även mer eller mindre öppet deltar i flera väpnade konflikter runt om i världen. Vad man kan sätta frågetecknen för är om det pågår inre väpnade oroligheter i USA.

Så det är väl solklart att export av vapen till USA direkt måste bryta mot alla riktlinjer och bestämmelser för svensk vapenexport. Eller är någon annan tolkning möjlig? I så fall vore det intressant om någon utskottsrepresentant kunde stiga fram här och klara ut saken. Någon regering har vi ju inte för tillfället, så från den kanten är det meningslöst att vänta sig något besked. Men det finns all anledning att återkomma i den här frågan litet senare, både till avgående och nya regeringsrepresentanter.

Redan i nuläget är således denna affär ett nytt bevis på ohållbarheten i de svenska bestämmelserna. Men vilka effekter kommer den att få i framtiden? Nästa år? Om fem år? Då kan ju USA vara i fullt krig. Och det behöver inte vara den stora katastrofen i form av ett stormaktskrig. USA har varit inblandat i de flesta av efterkrigstidens krig och konflikter på alla håll i världen. Sverige kan alltså – sannolikheten för det är stor – när det gäller vapenexport hamna i den fatala situation som vi så väl känner till från tidigare, liknande fall, att svenska vapen helt plötsligt finns i ett krigförande land, sålda dit med den svenska regeringens goda minne.

Jag har tagit upp det här exemplet med Bofors stororder till USA, därför att det visar just den ihållighet och omöjlighet i de svenska bestämmelserna som vi från vpk alltid har kritiserat. Det går inte att ställa upp bestämmelser på det sättet. Man måste i stället bestämma sig för en klar och entydig linje, där det görs politiska bedömningar av de stater som vill köpa. Då kommer man ifrån dubbeltydigheten och de falska ursäkterna.

Det finns två huvudlinjer, av vilka man kan välja den ena eller den andra, när det gäller svensk vapenexport. Den första är en moralisk-pacifistisk linje.

Vapen skall över huvud taget inte exporteras från Sverige, eftersom de används eller avses att användas i krig. Det är en respektabel, klar, entydig och i alla avseenden överlägsen linje, om man delar den bakomliggande grunduppfattningen. Tyvärr har inte alltid förespråkarna för förbud mot vapenexport denna klara, entydiga uppfattning när frågan ställs på sin spets.

Den andra linjen är en icke-pacifistisk-politisk linje. Den innebär i korthet att det finns tillfällen och situationer då det är rätt att gripa till vapen och försvara sig mot de angrepp samt det våld som man själv blir utsatt för. Det blir då en politisk bedömning, grundad på olika politiska uppfattningar, som avgör vilka stater som skall få köpa svenska vapen. Det är inte konstigare än att man gör skilda bedömningar av vilka stater som skall få svenskt bistånd, vilket vpk har påpekat i den föreliggande motionen.

Den regering som då säljer vapen till en förtryckarregeri, t. ex. den tidigare schah-regimen i Iran, har i och med det tagit ställning för den regimen. Samma sak gäller Indonesien, en annan stat som varit högaktuell när det gäller svensk vapenexport.

I Nicaragua har vi nu en ny, progressiv regering, som gör sitt bästa för att bygga upp landet och förbättra folkets villkor. Den är hårt trängd och behöver försvara sin självständighet också med vapen. För den som sympatiserar med regeringen i Nicaragua är det ingenting märkvärdigt med att sälja vapen dit.

Det är utifrån sådana bedömningar som vapenförsäljning bör ske. Då kommer man inte i några moraliska konflikter eller omöjliga lägen, där svenska bestämmelser skall ställas mot en verklighet som de inte är skrivna för.

Det finns emellertid motiv och argument i den svenska debatten om vapenexport som också förtjänar en kritisk granskning, även om man inte anser att ett totalförbud är det enda rätta.

Ett av de vanligaste argumenten är att Sverige behöver sälja vapen för att kunna hålla i gång produktionen till sitt eget försvar. Det argumentet är gångbart endast om man anser att det svenska militära försvaret skall vara organiserat som det nu är för all framtid. Vi skall inte här ha någon ny försvarsdebatt, men det är alldeles klart att vi, om vi skulle överge den högerlinje i den svenska försvarspolitik som nu gäller och som många vill förstärka ytterligare, inte alls skulle vara beroende av att exportera vapen i samma omfattning som nu. Med en vettig organisation och produktion skulle det argumentet förlora i stort sett allt av sitt innehåll. Men högerlinjen i den svenska försvarsdebatten vill i stället öka vapenexporten. Det är en förutsättning för att dess resonemang alls skall gå ihop.

Ett annat argument är sysselsättningen. Det har nämnts i samband med Bofors stororder till USA som jag talade om förut. Och det är klart att den ordern ger jobb i Karlskoga. Men det är en dålig omväg att skapa jobb genom att gå över vapenproduktion och militär produktion av alla slag. Det finns väldokumenterade undersökningar, i FN:s regi och i USA av alla stater, som visar att varje investering i civil produktion ger mångdubbelt mer igen i fråga

om sysselsättningseffekter och positiva följdverkningar i samhället i övrigt. Om vi tänker efter, är det ju självklart att det måste vara så. Jämför en stridsvagn och ett lokomotiv! Priset är kanske ungefär detsamma, möjligen är stridsvagnen dyrare. Tillverkningen av dem ger jobb samt leder till materialåtgång och andra effekter. Men efter det att de har tillverkats är stridsvagnen ett dött ting, som inte tillför samhället någonting annat än utgifter och kostnader. Lokomotivet däremot används i tiotals år och skapar välbästand, nya arbeten och investeringar i transport- och industrisektorerna. Detta är ett enkelt exempel, som visar att all militär produktion i grund och botten är improduktiv och ger mycket dåliga effekter i samhällsekonomin.

Sverige bör således ha en minskad i stället för en ökad vapenproduktion och därmed också en minskad i stället för en ökad vapenexport. Vi har nu en motsatt utveckling. Därför är kraven i vpk:s motion högaktuella, och de kommer att vara det till dess vi får en ny och bättre försvars- och vapenexportpolitik.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till vpk:s motion 637.

Anf. 112 MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! I den socialdemokratiska motionen 692 krävs bl. a. att riksdagen uttalar att ett särskilt parlamentariskt organ bör fatta beslut om vapenexporten och årligen redovisa till riksdagen dess inriktning och omfattning.

Utskottet anför bl. a. att krigsmaterielkommittén är oförhindrad att behandla frågan om ökad parlamentarisk medverkan och att utredningen inom kort kommer att lämna sitt betänkande. Och därmed avstyrks motionens krav.

Det hade naturligtvis varit välbetänkt av utskottet att avvakta med behandlingen av motionen till dess utredningens förslag förelegat, inte minst mot bakgrund av det dubbla budskap utredningen fått i sina direktiv. Det är *möjligt* att utredningen kommer att föreslå ett särskilt parlamentariskt organ, men det är kanske inte så sannolikt om man skall döma av dåvarande handelsministerns direktiv. Där står nämligen följande:

”Det bör vara kommittén obetaget att utöver vad jag här har anfört behandla frågor som i sammanhanget kan vara av betydelse för analyser och slutsatser. I likhet med utrikesutskottet anser jag dock att frågan om ett särskilt parlamentariskt organ för vapenexporten inte skall behandlas av kommittén.”

Det bör kanske för fullständighetens skull sägas att handelsministern valt att tolka utrikesutskottets utlåtande på sitt alldeles egna sätt. Det finner man om man granskar utrikesutskottets betänkande 1978/79:589.

Just den del i direktiven där det sägs ”att frågan om ett särskilt parlamentariskt organ för vapenexporten inte skall behandlas av kommittén” är det som föranlett ett tiotal socialdemokrater att motionera och ställa under riksdagens prövning huruvida ett parlamentariskt organ bör fatta

---

Vapenexport

beslut om vapenexporten och årligen redovisa till riksdagen dess inriktning och omfattning.

När nu utskottet – som skäl för yrkandet om avslag på motionen – säger att kommittén är oförhindrad att behandla frågan om ökad parlamentarisk medverkan och att den inom kort skall avlämna sitt betänkande, tolkar vi detta på det sättet att frågan om ett parlamentariskt organ kommer att behandlas i utredningen och att sakkragen i motionen på intet sätt *nu* behandlas. Vi motionärer får därför anledning att återkomma i sakfrågan när utredningens förslag föreligger.

Under alla omständigheter kommer frågan om en parlamentarisk nämnd därmed tillbaka till riksdagen. Detta är väsentligt, eftersom kravet på att tillstånd och kontroll av vapenexporten skall skötas av en parlamentarisk nämnd, som årligen skall lämna redovisning till riksdagen, förs fram av många organisationer i samhället. Det socialdemokratiska kvinnoförbundets styrelse förelägger sin kongress detta förslag i sitt säkerhetspolitiska program. Broderskapsrörelsens – de kristna socialdemokraterna – kongress har också antagit kravet. Fyra fredsorganisationer har under varen samlat in mångtusende namnunderskrifter med krav på bl. a. detta. Såväl till det socialdemokratiska ungdomsförbundet som till den socialdemokratiska partikongressen i höst har liknande krav förts fram. Jag säger detta därför att det är viktigt att betona att kravet är folkligt förankrat. Säkerligen förs det fram också av många andra organisationer än dem jag nämnt.

Mot dessa krav kanske man ändå skulle ställa den bild som den främste företrädaren i Sverige för en stark ökning av svensk vapenexport, direktören för Bofors, står för. Han säger att de som är motståndare till vapenexporten är ungdomsförbunden inom folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna. För nuvarande regering med ett mandats övervikt i riksdagen är det kanske inte så lätt att hantera dessa frågor, säger han.

Till motståndarna mot vapenexporten hör vidare enligt Boforsdirektören några specialiserade demagoger som utnyttjar vapenindustrins politiska känslighet för att skaffa sig en egen plattform. De finner ofta stöd i massmedia, säger han.

De olika kommunistiska grupperna – fortfarande enligt direktören för Bofors – behöver inte någon kommentar, för de är emot försvar, fritt näringsliv och ett ordnat demokratiskt samhälle. Dessutom finns det olika idealistiska fredsgrupper som tror att man skapar fred i världen genom att Sverige och andra små länder avskaffar sitt försvar.

Detta var den uppfattning som Boforsdirektören har om opinionen i Sverige. Vi kunde faktiskt också läsa om hans inställning till frågan om vilka som skall få köpa svenska vapen, när han kommenterade den demokratiskt valda regeringen i Chile på följande sätt:

”Landet leddes på den tiden av en odemokratisk regering som kallade sig socialistisk. Nu har man en annan odemokratisk regering som kallar sig högersinnad. Det är fulare.”

Så långt direktören för Bofors.

Jag ville lyfta fram bilderna av den opinion som finns för en skärpning av

vapenexportlagstiftningen och för ett parlamentariskt organ för kontroll av vapenexporten genom årligen återkommande redovisning till riksdagen för riksdagens prövning. Den opinionen för fram detta som ett viktigt politiskt krav. Vi har således på intet sätt övergett tanken i motionen 692, när vi nu nödgas acceptera en formell behandling av motionen. Vi lovar återkomma vid första bästa tillfälle för en sakbehandling av kraven.

I detta anförande instämde Oskar Lindkvist, Hans Pettersson i Helsingborg, Lena Öhrsvik, Margareta Palmqvist, Evert Svensson, Lisa Mattson, Margot Wallström och Wivi-Anne Cederqvist (alla s).

Anf. 113 ALLAN HERNELIUS (m):

Fru talman! Det är förvisso viktiga och betydelsefulla ting som har berörts i de två föregående anförandena och också i de båda motionerna. Det kan här ges upplysningen, att Sverige är ett av de länder som först tog itu med vapenexporten. Från första världskrigets slut har i Sverige rått principiellt förbud mot varje vapenexport, och all vapenexport har varit underkastad speciella regler genom lagstiftning och författningar, som ändrats till att bli de som nu gäller. Samtidigt har utrikesutskottet 1979 begärt en ny utredning, och resultatet av denna utredning kommer inom kort att framläggas.

I den situationen har utrikesutskottet enligt ansett att någon diskussion om vapenexporten på grundval av de här motionerna just nu inte är nödvändig. Det kommer att ligga ett omfattande faktamaterial på riksdagens bord inom kort, och det kommer då att finnas en helt ny bas för diskussioner och förslag om denna vapenexport. Inom utrikesutskottet har vi därför sagt att det är lika bra att vänta med behandlingen av dessa motioner, vilket måste ske på så sätt att riksdagen nu avslår desamma. Vi kan sedan gripa oss an diskussionen på grundval av krigsmaterielexportkommitténs betänkande, den remissbehandling som detta kommer att utsättas för och den proposition som vi har att vänta. Jag tycker att det är en rätt naturlig ordning.

Jag vill tillägga att riksdagen under tiden som utredningen pågått har varit ganska oförhindrad att diskutera vapenexporten. Det har framställts 13 frågor och interpellationer om vapenexport här i kammaren sedan 1975. Ingen mindre än fru Theorin har framställt tre interpellationer under senare år, den senaste i mars i år. Diskussionen har alltså kunnat gå vidare, och den har givetvis noga följts av den kommitté som arbetar med dessa frågor enligt vederbörligt uppdrag.

Mot denna bakgrund har jag, fru talman, inget annat att föreslå än bifall till utrikesutskottets förslag.

Jag skulle möjligen kunna tillägga att jag tycker att herr Söderqvist har varit litet vanvördig mot riksdagen. Enligt uppgifter som jag har fått skall han nämligen i eftermiddag ha läst upp sitt anförande i lokalradion i Örebro. Han skulle därvid också ha sagt att han redan hållit anförandet i riksdagen – vilket han alltså gjorde alldeles nyss. Det kanske var nödvändigt att säga så, för att få radioledningen att acceptera att anförandet sändes – det vet jag inte. Det

är inte vanligt att Sveriges Radio sänder anföranden innan de har hållits i riksdagen. Det är vanligare att de sänds efter att de har hållits här.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Anf. 114 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag vill bara kort kommentera det som herr Hernelius tog upp om de svenska lagarna. Javisst! Det har funnits lagar, och det finns fortfarande lagar, kungörelser, riktlinjer och bestämmelser. De skärptes på 1950-talet, när vi hade de första stora skandalerna i den svenska efterkrigsdebatten om vapenexport. Under de 30 år som har gått sedan dess har dessa bestämmelser oupphörligt förbigåtts, kränkts och tillämpats på ett sätt som absolut inte har varit meningen. Det hjälper alltså inte med lagar, om man inte ser till att följa dem ordentligt.

Det är vad jag har att säga om de svenska vapenexportbestämmelserna. Den kritiken har jag också, som jag sade, framfört tidigare vid många andra tillfällen.

Det kommer inte heller att bli någon förbättring, så länge lagar och bestämmelser icke anpassas till den verklighet som vi lever i. Man kan inte skriva lagar och förordningar i något slags idealistiskt tillstånd och tro att verkligheten skall anpassa sig efter dem, för då kommer man ständigt att bli överkörd av verkligheten.

Vad beträffar det sista yttrandet av Allan Hernelius om mitt eventuella felsteg i fråga om att läsa upp ett anförande i radio, så är jag tydligen i gott sällskap. Detta har ju gjorts åtskilliga gånger tidigare, både av Allan Hernelius partikamrater och av andra. Jag tror inte att den svenska yttrandefriheten tar någon större skada av det.

Anf. 115 ALLAN HERNELIUS (m):

Fru talman! Nej, på den punkten är det en glädje att instämma med herr Söderqvist. Det är ingen fara för yttrandefriheten när och var än herr Söderqvist talar i radio, det lovar jag.

Jag skulle vilja tillägga att de författningar som har funnits på detta område har följts och iakttagits. Över detta har riksdagens parlamentariska organ för kontroll, konstitutionsutskottet, vakat, och konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen behandlat dessa frågor. I övrigt skall jag inte låta mig förledas av herr Söderqvist att ge mig in på en sakdebatt.

Beträffande Bofors skall jag säga att jag inte känner till den affären, annat än vad som har stått i tidningarna. Jag vet icke om förhandlingar pågår, om förhandlingar är avslutade, om tillstånd har sökts, om tillstånd har beviljats osv. Det är mig helt obekant, men är det någon som är intresserad av detta går det väl att via konstitutionsutskottet så småningom få fram alla papper. Om det finns några papper i frågan – dvs. om affären kommer till stånd eller inte – det vet vi inget om.

Anf. 116 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Som jag sade tidigare finns det all anledning att återkomma när det gäller den sistnämnda affären, både till den avgående regeringen och till kommande regeringar. Här har nämligen, som jag sade förut, ett uppenbart brott mot de bestämmelser som ändå finns begåtts.

Allan Hernelius kan ju försöka trösta sig med att affären kanske inte har kommit till stånd. Det är tydligen i varje fall så pass långt gånget att Bofors räknar med denna stora order och också har gett publicitet åt den. Vi torde således få räkna med att ta upp frågan i konstitutionsutskottet eller i något annat sammanhang.

Anf. 117 ALLAN HERNELIUS (m):

Fru talman! All diskussion är mycket välkommen, särskilt när vi har lagt fram betänkandet från krigsmaterielexportkommittén, eftersom det då finns ett faktamaterial att bygga på.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 16 för motion 637 av Lars Werner m. fl.. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1980/81:22 om planering och anslag för civiltförsvaret (prop. 1980/81:100 och 1980/81:124).

Punkterna 1–3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 4

Utgiftsramarna för civiltförsvaret

Anf. 118 EVERT HEDBERG (s):

Fru talman! Socialdemokraternas reservation, som vi – på grund av tidigare behandling av försvarsutskottets betänkande 19 – inte kommer att yrka bifall till, har samband med vår principiella inställning till frågan om överföringsmöjligheterna. Vi har hävdad vad som bestämdes i 1977 års försvarsbeslut. Reservationen gällde under förutsättning av bifall till reservation 8 i försvarsutskottets betänkande 19. Därmed, fru talman, får vi återkomma till den frågan i andra sammanhang.

Anf. 119 PER PETERSSON (m):

Fru talman! Vi behandlar nu anslaget till civiltförsvaret. Det anslaget har fastlagts genom 1977 års femåriga försvarsbeslut. Evert Hedberg vet lika väl som jag att civiltförsvaret under de här gångna fem åren inte har fått de resurser som vi avsåg när vi fattade 1977 års försvarsbeslut. I fjolårets

budgetbehandling yrkade socialdemokraterna på mer pengar till civilförsvaret än regeringen gjorde. Även i den allmänna debatten har socialdemokraterna anfört att civilförsvaret egentligen behövde mer resurser, och också i 1978 års försvarskommitté har man från socialdemokratiskt håll uttalat sig för att man skall ge civilförsvaret ökade resurser.

Det är därför överraskande att socialdemokraterna just nu vill minska anslaget till civilförsvaret, och Evert Hedberg var litet blygsam. Det är inte bara när det gäller överföringspengarna som socialdemokraterna har yrkat på mindre anslag. De har också velat sänka det totala anslaget med 5 milj. kr.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 120 EVERT HEDBERG (s):

Fru talman! Vi har samma princip oavsett vilken del av totalförsvaret det gäller. Vi håller på 1977 års beslut. Jag trodde att det var något positivt att stå fast vid detta beslut. Det borde vara skönt för en moderat att veta att socialdemokraterna står vid det försvarsbeslut som fattas, till dess vi hunnit fram till något nytt – och det tänker vi göra i fortsättningen också.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5 och 6

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Föredrogs

Försvarsutskottets betänkanden

1980/81:23 om planeringsystemet inom civilförsvaret (förs. 1980/81:17)

1980/81:24 om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1980/81:125)

1980/81:25 om tandvård i fred för värnpliktiga m. fl. (prop. 1980/81:160)

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Vissa arbetstidsfrågor m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1980/81:32 om vissa arbetstidsfrågor m. m.

Anf. 121 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Den kapitalistiska produktionen kräver ju ökad effektivitet. Rationaliseringar pågår dagligen. Arbetstillfällena tas bort. Antalet anställda skall vara så lågt som möjligt, samtidigt som kraven ökar på dem som finns kvar på våra arbetsplatser, bl. a. genom ökad övertid. Stridsrop med den innebörden kommer främst från Svenska arbetsgivareföreningens olika

Vissa arbetstidsfrågor m. m.

Onsdagen den
13 maj 1981

---

*Vissa arbetstids-
frågor m. m.*

propagandacentraler.

Den borgerliga regeringen följer Svenska arbetsgivareföreningen i spåret. Det är därför inte heller möjligt med någon arbetstidsförkortning enligt borgerlig politik. I stället inriktas politiken på åtgärder som skall underlätta möjligheterna att utnyttja arbetskraften effektivare. Ett av de tunga argumenten i marginalskattesänkingsdebatten har ju varit att fler skall jobba övertid.

Som en följd av de här politiska vindarna har utredningen rörande vissa arbetstidsfrågor kommit med förslag i ett betänkande, benämnt Ny arbetstidslag (SOU 1981:5). De förslagen är väl anpassade till näringslivets krav.

I dagens ekonomiska politik innebär det att den som arbetar skall arbeta mer, men allt fler ställs utanför arbetsmarknaden. De som arbetar skall då ytterligare belastas med övertid, medan andra ställs utanför arbetslivet.

Det finns många välmotiverade krav på en arbetstidsförkortning. Arbetsmiljön kan förbättras. Jämställdheten har bättre förutsättningar, om arbetstiden förkortas. Det finns också sociala skäl, bl. a. att barnen skulle få det bra mycket bättre vid en arbetstidsförkortning. Teknikens utveckling kräver att också arbetarklassen får sin del därav, bl. a. genom en arbetstidsförkortning. Fler skulle då få plats i arbetslivet, och det skulle på ett påtagligt sätt kunna bidra till att minska arbetslösheten.

Utskottet och regeringen har flera motiveringar för avslag på förslaget om en förkortning av arbetstiden. Ekonomin är en – det finns ingen plats för reformer, säger man. En arbetstidsförkortning ses mera som en standardförbättring, som inte ens är socialt nödvändig. De positiva effekter som en arbetstidsförkortning innebär bortser man tydligen från. Standardförbättringen, som man säger skall väljas av arbetsmarknadens parter, är den stående avslagsmotiveringen i vpk-kraven på arbetstidsförkortning. Avgörandet skall alltså enligt utskottets och riksdagens uppfattning sedan många år inte ske i parlamentet. Men en arbetstidsförkortning måste enligt vår mening samordnas – ej splittras upp – och den måste genomföras någorlunda enhetligt. Därför kan inte ett avgörande överlämnas till arbetsmarknadens parter.

En arbetstidsförkortning skall ej heller, enligt utskottet och riksdagen, användas för att dela upp arbetena så att många får en chans på arbetsmarknaden. Det är en mycket underlig inställning, tycker vi, när vi vet att i runda tal en miljon människor fram på 1980-talet kommer att vara utslagna i någon form. I en LO-rapport inför kongressen beräknar man att 400 000 människor är förtidspensionerade år 1990, att omkring 300 000 är långtidssjuka och att 300 000 är sysselsatta i skyddat arbete eller i beredskapsarbete eller går arbetslösa. En arbetstidsförkortning skulle kunna vara en del i ansträngningarna att återföra vissa av dessa människor till arbetsmarknaden, men utskottet är kallsinnigt.

Men hur skall vi klara jobben? Kan man använda arbetstidsförkortningen som ett medel för att lösa det problemet? Det kan man inte enligt utskottet, regeringen och riksdagen. Min fråga blir då: Hur skall man med bibehållande

av dagens tekniska nivå kunna behålla full sysselsättning i landet, om man inte använder arbetstidsförkortning som ett viktigt hjälpmedel? Jag tycker att utskottet någon gång borde besvara den frågan och inte bara bolla över den till arbetsmarknadens parter.

Arbetstidsförkortningen kan alltså ur dessa synpunkter inte vara en fråga för arbetsmarknadens parter, utan det blir en politiskt viktig fråga. I riksdagen kommer man att kunna ta det övergripande beslutet vad det gäller hela samhället.

Skälen och motiveringarna för en arbetstidsförkortning är värda att beakta, säger nu senast arbetsmarknadsministern Eliasson i proposition nr 126. *Men man skall inte göra någonting!*

Ett av de skäl man bör beakta gäller jämställdheten. Men det skjuts på framtiden när det gäller arbetstidsförkortningen.

Det talas om detta många gånger ute på fältet av kvinnor från olika partier. Jag har hört många socialdemokratiska kvinnor – även här i riksdagen – som intar en mycket negativ ställning till en arbetstidsförkortning. Men när de är representanter för sina organisationer skjuter de ofta fram arbetstidsförkortningen, samtidigt som de röstar emot den. När man för en sådan politik kan det uttryckas bara med ett enda ord, och det är falskspel.

När det gäller att förkorta arbetstiden och verkligen sätta sig ned och fundera på hur och i vilken takt det skall ske kan den borgerliga politiken inte vara med. Den är inriktad på att förlänga arbetstiden. Exemplet är många. Jag har tidigare pekat på att skatterna skall utformas så att man kan utöka övertiden och att det skall bli en ekonomisk morot för en längre arbetstid. Inom näringslivet planerar man med övertid. I en konflikt är en övertidsblockad ett kännbart och ganska effektivt vapen. Det visar på den orimliga situation som råder på många håll inom arbetslivet, bl. a. inom processindustrin.

Vpk och många fackliga organisationer kräver att övertiden skall begränsas eller åtminstone att den skall komma under de anställdas kontroll, t. ex. genom vetorätt. Motionerna i detta ärende är många till de fackliga kongresserna i år.

Under årens lopp har vpk:s yrkanden om en minskning av övertiden avslagits av riksdagen under hänvisning till sittande utredning. Nu har utredningen kommit med sitt förslag. Men övertiden begränsas inte. Den allmänna övertiden skall fortsätta. Arbetarskyddsstyrelsen skall ha rätt att bevilja ytterligare övertid. Endast den föräldrade paragrafen om förberedelse- och avslutningsarbete skall utgå. I övrigt är det fritt fram för extra övertid, exakt på det sätt som den borgerliga politiken syftar till.

Två huvudfrågor finns att besvara för utskottet:

Skall för det första de som arbetar inte få någon arbetstidsförkortning under överskådlig tid, samtidigt som andra slås ut eller blir arbetslösa? Ingår inte en förkortning av arbetstiden i någon del av åtgärderna för att minska arbetslösheten?

Skall för det andra de som arbetar belastas med övertid, samtidigt som allt fler försvinner från arbetslivet?

Onsdagen den
13 maj 1981

---

*Vissa arbetsstids-
frågor m. m.*

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 227, där vi kräver att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag om att 10 § om allmän övertid och extra övertid samt 9 § om övertid för förberedelse- och avslutningsarbete skall utgå ur arbetstidslagen och att övertid endast skall tillåtas för nödfallsarbete, där överhängande fara för liv, hälsa eller egendom föreligger. Jag yrkar vidare bifall till motion 375, där vi föreslår att riksdagen hemställer hos regeringen om en tidsplan för en generell nedtrappning av arbetstiden till 6 timmar per dag med bibehållen lönestandard, så att sextimmarsdagen kan genomföras under 1980-talet. Jag yrkar även bifall till vpk-motionen 945.

Anf. 122 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Fru talman! Sex timmars arbetsdag för alla – det har varit ett mål som allt flera slutit upp bakom alltsedan framför allt olika kvinnoorganisationer under 1970-talet väckt detta förslag om en rättvisare fördelning av arbetstiden, framför allt då för att främja jämställdheten. En enig jämställdhetskommitté visar t. ex. i sitt betänkande Steg på väg hur viktig en sådan reform skulle vara för jämställdheten.

Det borde därför, som vi skriver i vår motion 375, vilken behandlas i det betänkande som vi här diskuterar, nu pågå ett intensivt arbete för att genomföra denna reform.

Så är nu inte alls fallet – det vet vi alla i den här kammaren. Alla de kvinnor som knutit förhoppningar till reformen sex timmars arbetsdag för alla får skrika högre och argumentera mera för att få majoriteten i riksdagen att inse att det är handling som krävs och inte välvilliga uttalanden; att man vill att politikerna skall lösa den här frågan i stället för att hela tiden sätta upp nya hinder.

Inte heller i det här utskottsbetänkandet saknas välvilliga uttalanden. Bl. a. citeras följande uttalande av arbetsmarknadsministern:

”De motiv som talar för en fortsatt sänkning av arbetstiden är emellertid mycket viktiga att ta fasta på – ökad jämställdhet mellan kvinnor och män i såväl yrkesliv som hemarbete, tid för engagemang i samhällsarbetet etc. En arbetstidsförkortning ställer krav på en lång planeringsperiod om den skall kunna genomföras utan allvarigare störningar i balansen på arbetsmarknaden. Enligt min mening är det därför viktigt att regeringen tillsammans med arbetsmarknadens parter kontinuerligt följer frågan, även om tidpunkten för en kommande arbetstidsförkortning nu synes ligga långt fram i tiden.”

Jag vill dra en annan slutsats än arbetsmarknadsministern av hans konstaterande att jämställdhetsaspekterna är viktiga att ta fasta på och att denna reform tar tid att genomföra, nämligen att det faktiskt är dags att börja planerandet av och genomförandet av denna arbetstidsförkortning, precis som vi kräver i motionen. Och jag tror att jag har väldigt många kvinnor med mig i det kravet. Det räcker inte att, som arbetsmarknadsministern uttrycker det, följa frågan – hur man nu gör det; det kanske utskottets talesman kan upplysa om.

Utskottet kommenterar i sin behandling av vår motion det betänkande

som delegationen för arbetstidsfrågor (DELFA) lämnade sommaren 1979, Arbetstiderna inför 1980-talet. Jag vill gärna göra några kommentarer till detta. För det första har man i denna kommitté utgått från att alla skall sänka sin arbetstid, alltså även deltidsarbetande. Det är en helt annan utgångspunkt än vad vi har. Vi menar att man i stället måste få en utjämning av arbetstiderna – i stället för att några arbetar mycket, andra litet och en del inte alls borde man fördela arbetet på alla, och då skulle man ungefär, med det samlade antalet arbetstimmar som utförs i dag, hamna på en arbetstid om sex timmar per dag och per arbetande.

En poäng med att föra fram kravet på sextimmarsdagen ur jämställdhets-synpunkt är ju att man skall kunna sköta hem och barn samt ha ett heltidsarbete och vara självförsörjande. De flesta som arbetar deltid gör det i dag därför att de inte klarar av både hemarbete och heltidsarbete – med de långa arbetstider man har och den restid som oftast tillkommer utöver arbetstiden. I dag löser familjerna det så att en part – oftast kvinnan – arbetar deltid och då oftast ungefär fyra timmar per dag, medan den andra parten arbetar heltid, åtta timmar, och dessutom i många fall dess värre också övertid. Undersökningar har visat att småbarnsfäder arbetar förhållandevis mera övertid än män i allmänhet och att övertidsuttaget faktiskt ökar med antalet barn.

Vad vi vill med sextimmarsdagen är ju att det skall bli möjligt för både kvinnan och mannen att arbeta heltid och ändå klara hem och barn. Och många deltidsarbetande kvinnor skulle nog också vilja gå upp i arbetstid, om deras män finge kortare arbetstid och därmed mera tid att ta sin del av hemarbetet.

Det är därför beklagligt att DELFA utgått från andra premisser, nämligen att alla skall förkorta sin arbetstid. Man får då helt felaktiga utgångspunkter för vad som kommer att hända i samhället och vad som kommer att behövas av ytterligare arbetskraft för att täcka behovet.

Utskottet skriver också: "Vidare anser delegationen att arbetstidsförkortningar inte skall användas för att bekämpa arbetslöshet och undersysselsättning – – –."

Man frågar sig då om delegationen inte inser att en förkortning till sex timmars arbetsdag faktiskt kommer att innebära fler arbetstillfällen. Man undrar om denna delegationens uppfattning – en uppfattning som ibland också förs fram från olika håll i den allmänna debatten – innebär att man anser att en arbetstidsförkortning av dessa skäl inte kan genomföras förrän vi har full sysselsättning och ingen arbetslöshet alls. Det vore ju i så fall litet bakvänt. Vi i vpk menar att en arbetstidsförkortning behövs framför allt av jämställdhetsskäl. Den ökning av antalet arbetstillfällen som skulle bli konsekvensen anser vi vara en positiv bieffekt i ett läge där över 100 000 människor går öppet arbetslösa, där över 300 000 kvinnor vill ha ett jobb, om det finnes något, och där vi har en mängd människor i arbetsmarknadsutbildning.

Ett genomförande av sextimmarsdagen kommer att ställa krav på samhället. Det är vi medvetna om i vpk, och därför menar vi också att en

sådan arbetstidsförkortning bör ske lagstiftningsvägen. Av någon underlig anledning pläderar utskottet emot detta. Hela betänkandet andas ju annars uppfattningen att denna arbetstidsförkortning kommer att ställa krav på samhället som helhet och inte bara på arbetsmarknadens parter.

Det finns även andra skäl som talar för lagstiftning. Det vore inte bra om denna reform först kom dem till del som har lättast att komma fram i en avtalsförhandling. Historien visar att alla arbetstidsförkortningar av denna omfattning hittills faktiskt har genomförts med lagstiftning. Om vi vill ha en arbetstidsförkortning, får vi nog också räkna med att beslutet kommer att fattas här i riksdagen – om inte i dag så i en framtid, hoppas jag.

Med detta vill jag instämma i Lars-Ove Hagbergs yrkande om bifall till de vpk-motioner som finns upptagna i det föreliggande betänkandet.

Anf. 123 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! De motioner som vi nu behandlar har tagits upp tidigare, senast i ett betänkande från socialutskottet för ett år sedan. Jag skall därför försöka fatta mig kort.

Den första motionen handlar om övertidsreglerna. Där har, som Lars-Ove Hagberg påpekade, ett betänkande lagts fram av den utredning som socialutskottet begärde i samband med att riksdagen antog arbetsmiljölagen. Det betänkandet håller nu på att remissbehandlas. Därför föreslår utskottet att riksdagen inte nu tar något initiativ utan avvaktar behandlingen av utredningsbetänkandet. Jag kan bara tillägga att till skillnad från Lars-Ove Hagberg tycker jag att motionärerna har fått ett visst medhåll av utredningen. Men om man inte är nöjd finns ju alltid möjligheten att återkomma när utredningsresultatet skall behandlas.

När det gäller den stora frågan om övergång till sex timmars arbetsdag för alla har vi konstaterat många gånger här i riksdagen att vi är eniga om målet, att den normala arbetstiden skall vara sex timmar och att detta är viktigt, bl. a. därför att sex timmars arbetsdag skulle göra det möjligt för de flesta att ha ett heltidsarbete också när de har små barn. Så långt är vi överens. Däremot tror jag att vpk går en aning längre än vi andra när det gäller likformigheten. De flesta av oss andra tycker nog att det skall finnas en betydande valmöjlighet att ha en arbetstid som avviker från den normala, i synnerhet om den normala arbetstiden är sex timmar. Man måste acceptera att människor är olika, att deras livssituation skiljer sig åt, att vissa kan vilja arbeta mindre än sex timmar och att andra kan tycka att det är bättre för dem att arbeta mer än sex timmar om dagen. Det bör de då ha möjlighet att göra. Men målet är att den normala arbetstiden skall vara sex timmar om dagen. Vi vet emellertid att det inte är realistiskt att genomföra detta de närmaste åren, om man, som vpk säger, samtidigt skall ha oförändrad reallön.

Det är självklart att arbetstidslagstiftning är en fråga för riksdagen. Men i synnerhet när man kommer ned till arbetstidsförkortningar som ligger under rena skyddslagstiftningen är det rimligt att man tar hänsyn till i vilken utsträckning parterna, framför allt löntagarnas organisationer, vill ta ut ett ökat löneutrymme i form av arbetstidsförkortning. Skall man genomföra en

arbetstidsförkortning med bibehållen lön, betyder detta naturligtvis att man på det sättet tar ut löneutrymmet. Och eftersom vi vet att det kommer att vara utomordentligt besvärligt att ens behålla reallönerna under de närmaste åren, betyder en sådan kraftig arbetstidsförkortning som vpk föreslår helt enkelt en sänkning av reallönestandarden för de flesta löntagare. Det vorc ärligast, om vpk medgav detta. Jag tror, att om man framställer problemet på det sättet för löntagarna, vill de inte under de närmaste åren ta ut arbetstidsförkortningen på det sätt som vpk önskar. Eftersom beslutet ju skulle vara till för löntagarna, blir det litet bakvänt.

Under den närmaste tiden får man nöja sig med att ha de valmöjligheter som vi i stor utsträckning infört, nämligen att de som bäst behöver en arbetstidsförkortning får möjlighet att förkorta arbetstiden. Men då kan de å andra sidan inte räkna med oförändrad reallön. Sedan är det naturligtvis också så – och det kan kanske låta paradoxalt när vi är bekymrade över sysselsättningen – att om vi beslutar att generellt förkorta arbetstiden på alla yrkesområden, kommer vi att få utomordentligt svårt att klara vissa uppgifter i samhället, t. ex. inom vården, där vi redan har ont om utbildad personal, där vi förutser ökande behov och där vi då samtidigt skulle ha ny arbetskraft för en fjärdedel av arbetstiden. Det finns helt enkelt inga möjligheter att klara detta. Det är också en sak som vi måste ta hänsyn till. Därför finns det för dagen ingen möjlighet att göra sådana uttalanden som vpk föreslår, även om vi, som sagt, skall hålla målet levande.

Slutligen den tredje frågan – frågan om skydd mot lönebortfall vid veckovila. Utskottet konstaterade för ett år sedan att detta är en fråga som det är naturligt att parterna på arbetsmarknaden löser genom att anpassa anställningsvillkoren till arbetsmiljölagens regler. Vi har ingen annan mening i år utan tycker fortfarande att det är rimligt att parterna på arbetsmarknaden löser denna fråga.

Fru talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 124 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Gabriel Romanus sade att utredningens förslag om ny arbetstidslag skulle ha tillfredsställt vpk på några punkter. Menar man att detta tillfredsställer mycket av de krav som vpk har framfört, måste man nog läsa väldigt snällt. Det tillåts fortfarande övertid i mycket stor utsträckning, och man tar bara bort en enda form av övertid, nämligen sådan som gäller förberedelse- och avslutningsarbete. Det är alltså i fortsättningen fritt fram för övertid. Dessutom, Gabriel Romanus, är det ju så att socialutskottet och de borgerliga ledamöterna här i riksdagen utgör röstunderlag för en regering och en politik som befrämjar ökad övertid och vill genomföra skattereformer som ökar övertidsuttaget. Det här stämmer ganska väl överens med den politiken. Man vill alltså öka övertiden, medan andra står utan arbete. Detta vill Gabriel Romanus tydligen inte ta ställning till. Hur är det med den här saken? Skall man arbeta övertid, medan andra står utanför? Det verkar litet underligt när man i dagens situation utformar politiken på det sättet.

Onsdagen den
13 maj 1981

---

*Vissa arbetstids-
frågor m. m.*

Om målet sex timmars arbetsdag kan man ju alltid vara överens, om man aldrig vill genomföra reformen och heller aldrig ser några realistiska möjligheter till det. Det är klart att man kan vara överens om ett mål. Men i dag är det mycket besvärligt för många, dels för dem som står utanför, dels för dem som finns i arbetslivet. Så det finns minst två skäl att förkorta arbetstiden.

Det kan uppstå vissa svårigheter framöver, sade Gabriel Romanus. Ju längre vi dröjer med att fatta beslut om att påbörja nedtrappningen till sextimmarsdag, desto svårare blir det. Ju längre vi dröjer, desto mindre kan samhället förbereda sig på den omställningen – för det är klart att det inte kommer att gå smärtfritt.

Men Gabriel Romanus vill inte ens att vi skall påbörja omställningen – han vill att vi skall vänta och se. Det är det som är det sorgliga! Den ståndpunkten intar f. ö. hela socialutskottet och hela riksdagen.

Det är klart att arbetsmarknadens parter skall vara med i sammanhanget. Men socialutskottet och riksdagen har använt det som ett argument mot att göra någonting: Det är arbetsmarknadens parter som skall avgöra när det skall ske. Det är enbart en standardfråga – det är ingen fråga för hela samhället, hur arbetslivet och samhällslivet skall vara ordnat! Det har gjorts till en fråga om avvägningen mellan löneökningar och standardförbättringar. Så liten är inte alls frågan om arbetslivsförkortningen! Men det vill man göra den.

Jag tycker att det är realistiskt att tänka sig att inte låta människor hamna utanför produktionen och arbetslivet. Det är realistiskt att då i stället successivt förkorta arbetstiden, som vi har föreslagit. Det tycker jag är någonting som man skulle kunna närma sig.

När Gabriel Romanus nu fått den nya övertidslagen och ser politiken framför sig skulle jag från honom vilja ha svar på frågan: Hur många skall gå arbetslösa? Är inte arbetslivsförkortningen ett sätt – det är inte det enda – att få flera än nu in i arbetslivet? Och: Skall man arbeta övertid i ett läge när andra står utanför arbetslivet? Kan inte Gabriel Romanus svara på det nu när utredningen har kommit?

Anf. 125 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! När det gäller utredningen skall jag gärna debattera den när den redovisas för riksdagen – den är fortfarande under remissbehandling. Men jag tycker att den i viss utsträckning tillmötesgår motionärernas önskemål. Men det är tydligt att i varje fall Lars-Ove Hagberg inte är nöjd. Han har ju möjlighet att återkomma.

När det gäller sextimmarsdagen vill jag säga att det naturligtvis inte är någonting som säger att den aldrig skall genomföras. Däremot måste vi, om vi skall vara ärliga mot människorna, säga att vi under de närmaste åren inte kan genomföra den. Om vi skulle genomföra sextimmarsdagen med oförändrad lön – som vpk vill utlova – skulle vi öka näringslivets kostnader med 25 % ytterligare. Man måste ju öka arbetsstyrkan med 25 % för att fylla den tid som blir över. Vårt stora bekymmer i dag är att kostnadsläget är så

högt att vår industri riskerar att bli utkonkurrerad av andra länder. I ett sådant läge kan vi inte utlova ett genomförande av sextimmarsdagen, om vi gör anspråk på någon trovärdighet.

Lars-Ove Hagberg säger att det i alla fall är bra att börja planera, så att vi har utbildad personal när vi skall börja genomföra sextimmarsdagen.

Det låter sig sägas. Men ta t. ex. vårdområdena, förskolor, skolor, osv. Där är problemet att vi måste se till att klara de uppgifter vi har med nuvarande arbetstid. Den frågan är ännu inte löst. Vi vet vilka oerhörda påfrestningar det var på vårdapparaten att genomföra den arbetstidsförkortning som senast beslöts. Det är meningslöst att säga att vi nu skall planera för att klara ett personaltillskott som skall motsvara sex timmars arbetsdag.

Det är självklart att sextimmarsdagen inte bara är en fråga för parterna. Därför har vi också en statlig delegation som följer utvecklingen på det här området, och därför debatterar vi saken i riksdagen. Men när det gäller hur vi skall använda det utomordentligt knappa utrymme som i framtiden finns för löne- eller standardökningar måste vi ta stor hänsyn till vad löntagarnas egna organisationer säger – det kan väl Lars-Ove Hagberg hålla med om.

Lars-Ove Hagberg frågade hur många som skall gå arbetslösa, när vi har människor som jobbar övertid. Självklart är målet att vi inte skall ha några arbetslösa. Om man kan använda arbetstidsförkortning som ett sysselsättningspolitiskt instrument är en omstridd fråga. Det är kanske lämpligast att diskutera den när riksdagen skall behandla den sysselsättningsproposition som regeringen har lagt fram. Då får vi se vilken ståndpunkt riksdagen tar till den.

Eftersom Lars-Ove Hagberg drog upp frågan om marginalsattesänkningen vill jag för att undvika alla missförstånd säga följande. Syftena med att sänka marginalsatten är dels att det skall bli mer lönande att arbeta, så att man stimulerar till ökade insatser, dels att man skall kunna sluta rimliga löneavtal, vilket nu är ett problem som är allom bekant. För min del har jag inte den uppfattningen att marginalsattesänkningen skall leda till några orimliga övertidsuttag. Det behövs inga sådana motiveringar för att försvara skattereformen.

Anf. 126 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Vi skall inte ha några arbetslösa, säger Gabriel Romanus, och frågan om vi skall använda arbetstidsförkortning för att i någon mån försöka hjälpa upp arbetsmarknadssituationen skall vi diskutera vid ett senare tillfälle. Men socialutskottet har citerat vad arbetsmarknadsministern säger i proposition 126 och instämmer tydligen i det. Därmed har man väl egentligen också sagt att arbetstidsförkortningen inte skall användas för att lösa arbetslöshetsproblemet.

Eftersom vi enligt Gabriel Romanus inte skall ha någon arbetslöshet väntar jag mig nu att man redovisar hur man skall klara sysselsättningen framöver. Jag ser det som ganska omöjligt. Med den tekniska utveckling vi har i det här landet och med den produktionsinriktning som vi får framöver

kommer det att bli ganska svårt att inte räkna med en arbetstidsförkortning för att få alla i arbete.

Det är väl ändå så att det främsta argumentet för marginalskattesänkningen är att flera skall jobba på övertid. Vad innebär det på arbetsmarknaden? Jo, det blir ett tryck att allt fler skall jobba över, och man anställer inte fler människor. Se hur det ser ut inom processindustrin i dag! När övertidsblockad tillgrips i en konfliktsituation blir det nästan kaos. Man kan inte driva produktionen vidare. Det var erfarenheterna under den senaste avtalsrörelsen. Så nog arbetar man på övertid i alltför stor utsträckning på vissa håll. En del behöver inte arbeta alls – de är arbetslösa.

Visst skall löntagarorganisationerna vara med i diskussionerna om en arbetstidsförkortning. Men frågan gäller hela samhället, och det är det som vi har pekat på. Socialutskottet har i flera år bollat över frågan till arbetsmarknadens parter, och det har vi vänt oss mot.

Det låter på Gabriel Romanus som om en arbetstidsförkortning är omöjlig att genomföra. Näringslivets kostnader är för höga, konkurrensen är hård. När skall den konkurrensen upphöra? Det är alltså bara tomma ord när man säger att man vill ha en arbetstidsförkortning. Upphör konkurrensen om några år, så att vi kan genomföra en sådan reform? Nej, naturligtvis är det fråga om en fördelning av landets resurser. Den slutsats som man kan dra är att det måste vara något fel på politiken om man inte kan anpassa arbetstiden efter de arbetslivsförhållanden som existerar.

Anf. 127 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Jag har verkligen inte sagt att man inte skall diskutera sysselsättningspolitiken och frågan om huruvida man kan klara sysselsättningen för alla genom att dela upp arbetstiden. Men vi har den arbetsförordningen i riksdagen att det är arbetsmarknadsutskottet som yttrar sig över sysselsättningsfrågorna. Det utskottet kommer att yttra sig över propositionen, och då får vi tillfälle att diskutera dessa frågor.

Eftersom Lars-Ove Hagberg tar upp det vill jag gärna säga att jag anser att det bästa sättet att klara sysselsättningen i framtiden är stimulans till näringslivet och investeringar som gör det möjligt för vårt näringsliv att konkurrera, så att vi kan sälja våra produkter på världsmarknaden.

Jag tror inte att man skall försöka lösa det problemet genom att dela upp de tillgängliga arbetsuppgifterna genom lagstiftning, som Lars-Ove Hagberg vill. Det som gör att ert förslag inte går ihop är att ni försöker inbilla människorna att man kan dela upp de tillgängliga arbetsuppgifterna och säga att då blir det sex timmars arbetsdag i genomsnitt, och att ingen skall behöva vidkännas löneavdrag.

Säg i stället rakt ut att ni tycker att den tillgängliga arbetsmängden skall delas på alla så att det blir sex timmar på var och en och att de som jobbar mer får sänkt lön i motsvarande grad. Det skulle vara hederligt, och då skulle man kunna ta en debatt om det. Men när ni försöker inbilla människorna att de kan få allting, måste man reagera.

Det viktiga, om vi skall kunna klara sysselsättningen för alla människor

utan att de får sänkt standard, är ju att det finns mer arbetsuppgifter. Det kan vi inte få om vi inte får avsättning för produkterna, och det kan vi i sin tur inte få om vi ökar kostnaderna drastiskt som ni föreslår.

Det är inte fråga om att jag tror att vi någon gång i framtiden kommer att slippa konkurrens med omvärlden. Det är bara det att vi måste se till att vi kan klara konkurrensen. Om man tänker bort omvärlden och tror att vi kan tillverka saker och ting till 25 % högre kostnad och att produkterna ändå skall gå att sälja, då försöker man slå blå dunster i ögonen på folk. Det tror jag inte att människor i längden kommer att vara så imponerade av.

Anf. 128 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag trodde väl inte att det fanns vattentäta skott mellan socialutskottets och arbetsmarknadsutskottets områden utan att vi kunde diskutera sysselsättningen vad det än är för utskott som handlagt ärendet. Det är ju ändå samma fråga det gäller.

Vad jag kan förstå av Gabriel Romanus inlägg, skall näringslivet nu minska sina kostnader. Det gör man bl. a. genom att utnyttja övertid, anställa färre och rationalisera. Det betyder att än färre människor i det här landet kommer in i produktionslivet och i arbetslivet. Och det gäller även på den offentliga sektorn.

Då frågar man sig: Vad har vi för samhällssystem, som inte kan se till att människor får ett arbete? Vi har inte talat om att dela upp arbetena, utan vi har sagt: Förkorta arbetstiden, så att fler har chansen att komma in i arbetslivet.

I rapporten till LO-kongressen står det att en miljon människor kommer att stå utanför arbetsmarknaden 1990, om dagens utslagningsmekanismer fortsätter att verka. Hur mycket kostar de samhället?

Att fördela landets resurser på ett vettigt sätt totalt över hela samhället, det är vad arbetstidsförkortningen handlar om. Det är därför den frågan är så viktig i dag. Men Gabriel Romanus kan inte ge något besked. Han säger att målet ligger långt framöver, och han skisserar en politik för Sverige som enligt hans sätt att argumentera gör det omöjligt att förkorta arbetstiden. Jag kan inte dra någon annan slutsats.

Anf. 129 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! För att undanröja alla missförstånd vill jag bara klart deklarerat att varken jag eller utskottsledamöterna i övrigt är anhängare av en ökning av övertiden i samhället. F. ö. tror jag inte att det är något bra sätt att sänka kostnaderna.

Mom. 1 (en tidsplan för nedtrappning av den ordinarie arbetstiden)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 16 för motion 375 av Lars Werner m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Åtgärder mot
prostitutionen

Mom. 2 (begränsning av rätten att ta ut övertid)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 16 för motion 227 av Lars-Ove Hagberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (skydd mot lönebortfall vid tillämpning av veckovileregeln)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 16 för motion 945 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

12 § Åtgärder mot prostitutionen

Föredrogs socialutskottets betänkande 1980/81:33 om åtgärder mot prostitutionen.

Anf. 130 GÖRAN KARLSSON (s):

Fru talman! I början av detta år inlämnade den socialdemokratiska riksdagsgruppen en motion som handlade om storstädernas problem. I den togs en mängd frågor upp om det moderna samhället och dess avigsidor. Där ingick frågor om insatser på skolans, boendemiljöns och trafikens områden. Sociala problem såsom behandling av utslagna människor, alkoholmissbruk och knark fanns med. Också frågan om åtgärder mot prostitutionen berördes.

I motionen belystes dessa frågor, varvid synpunkter och förslag till åtgärder framfördes. Liksom alltid finns det ett visst mönster när människor slås ut eller är på väg att slås ut. De hamnar i träsket, varifrån det är svårt att resa sig.

Det avsnitt av motionen som socialutskottet haft att behandla gäller prostitutionen. I motionen slår vi fast att prostitutionen är oacceptabel som samhällelig företeelse. Den förstärker en kommersiell syn på människor och motverkar strävandena mot jämställdhet mellan könen.

Prostitutionen har också nära anknytning till narkotikahandling och annan organiserad brottslighet. Likaså är den ett allvarligt socialt problem. I dess spår följer ofta social misär och djupa mänskliga tragedier.

Om omfattningen av prostitutionen råder olika meningar. Den är omöjlig att uppskatta. Prostitutionsutredningen tror dock att den har minskat under senare år, men det är svårt att säga om det är riktigt. Prostitutionen har sökt nya vägar. Bl. a. är lyxhotellet numera ofta ett arbetsfält för de prostituerade. Därför är det nog för tidigt att påstå att prostitutionen har minskat i omfattning.

Vi bör alla vara överens om att det fordras motåtgärder för att komma till rätta med förhållandena, bl. a. politiska och sociala insatser. För att bekämpa och motverka prostitutionen krävs också stödjande och förebyggande insatser samt skärpt lagstiftning.

De förebyggande åtgärderna bör bestå i att komma åt de sociala utslagningmekanismerna på olika samhällsområden, kanske främst inom skolans och arbetslivets områden. Att motverka den ekonomiska ojämlik-

heten och bekämpa de kommersiella krafterna är andra viktiga inslag i samhällets åtgärdsprogram. Det finns givetvis mycket annat som kan verka i samma riktning. Men det fordras också en fördjupad känsla hos oss alla för att ta itu med problemen – en solidaritet i vardagen.

I den reservation vi socialdemokrater avgivit slår vi fast, att den försöksverksamhet som bedrivits i Malmö i syfte att begränsa prostitutionens omfattning och ge de prostituerade möjligheter att återgå till ett ordnat socialt liv har varit framgångsrik. Det har där visat sig att det går att genom socialt stödjande åtgärder begränsa prostitutionens omfattning.

Denna verksamhet har bedrivits med ett visst statligt ekonomiskt stöd. Vi anser att man nu bör gå vidare, och för den skull har vi velat anslå 3 milj. kr. till statligt stöd för att även andra kommuner med sådana problem skall kunna bedriva en liknande kamp mot prostitutionen.

I Malmöprojektet har följande verksamheter ingått:
fältarbete direkt i gatumiljö för att etablera kontakter,
individuellt psykiskt och socialt stöd,
hjälp med utbildning, arbete, bostad och ekonomisk sanering,
hjälp med vård mot narkotikamissbruk samt
aktivt tillvaratagande av kvinnornas möjligheter att stödja varandra.

Utskottets borgerliga majoritet har av statsfinansiella skäl och med hänvisning till prostitutionsutredningens betänkande gått emot det socialdemokratiska förslaget. Utskottsmajoriteten har också hänvisat till att kommunerna kan söka medel från anslaget under socialhuvudtiteln för Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet.

Jag beklagar att inte de borgerliga velat gå med på vårt förslag. Det går bra att fördöma prostitutionen, men att söka anvisa vägar för att minska dess skadeverkningar har man inte råd till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 131 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Vi är i utskottet, och säkert i hela riksdagen, eniga om det som Göran Karlsson just har sagt om prostitutionens skadeverkningar och vår syn på det utnyttjande av försvarslösa människor som prostitution innebär. Vi har också i utskottet många gånger tidigare i stor enighet behandlat dessa frågor. Som ett resultat av detta har vi fått en utredning. Den har redan kommit med en hel del material, och slutbetänkandet väntas inom kort. Då får vi ta ställning till förslag till olika åtgärder.

När det gäller det som utskottet nu har haft att behandla har vi inte kunnat bli överens om socialdemokraternas förslag att man skall anslå 3 milj. kr. till sociala projekt i storstadsområdena. Men det är alltså bara på denna punkt som vi inte är överens. Vi inom utskottsmajoriteten har sagt att det här är fråga om socialvårdande uppgifter, dvs. kommunala angelägenheter, och att vi inte bör införa något särskilt statsbidrag för dessa – i synnerhet inte ett

*Åtgärder mot
prostitutionen*

statsbidrag som bara skulle utgå till tre kommuner. Det är klart att vi tycker att det är mycket fint att man har nått så goda resultat som man har gjort i Malmö. Och det har varit naturligt att stöd har utgått till Malmö kommun, på samma sätt som kommunerna kan få stöd till forskning och försöksverksamhet på andra håll inom det sociala området. Men att införa ett permanent statsbidrag när det gäller en så begränsad fråga – det rör sig trots allt bara om att ge tillsammans 3 milj. kr. till de tre storstadskommunerna – skulle helt och hållet strida mot den allmänna utvecklingen av stödet till kommunerna, som man är enig om både i staten och i Kommunförbundet. Därför avstyrker vi denna socialdemokratiska motion. Om Göteborg, Malmö och Stockholm behöver stöd till sin ekonomi i största allmänhet, är vi övertygade om att det är bättre att de får det på annat sätt än via ett nytt statsbidrag.

Det råder inga delade meningar om det angelägna i att kommunerna tar itu med det sociala problem som prostitutionen utgör. Det arbetet ligger också helt inom ramen för de uppgifter som den nya socialtjänstlagen ålägger kommunerna. Jag är därför övertygad om att kommunerna – i den mån de inte redan gör det – kommer att vidta åtgärder mot prostitutionen. När det gäller metoderna för hur de skall arbeta hoppas vi att så småningom få ta ställning till förslag, när prostitutionsutredningen nu inom kort är färdig.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 132 GÖRAN KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Men, herr Romanus, kommunerna kommer att få minskade inkomster. Vidare är de här medlen inte bara avsedda att i första hand gå till tre storstadskommuner, utan även andra kan få del av dem, om kammaren bifaller vår reservation.

Anf. 133 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Kommunerna är faktiskt den enda sektor som kan räkna med att öka sin verksamhet, även om det inte är mycket – 1 % enligt vår uppfattning och 2 % enligt socialdemokraternas uppfattning.

Naturligtvis är jag medveten om att kommunerna har ekonomiska svårigheter, men om man särskilt tänker på kommunerna inom storstadsområdena tror jag, som jag sade, att det är bättre att man ger dessa storstadskommuner stöd i största allmänhet än att de får ett anslag på 3 milj. kr. till just denna verksamhet. Inför man ett särskilt anslag med 3 miljoner i budgeten till det som är betecknat Bidrag till sociala projekt mot prostitutionen inom storstadsområdena, då blir det först och främst fråga om Stockholm, Göteborg och Malmö. Vilka andra kommuner är det som ingår i storstadsområdena? Det kan inte vara så många, och skall de dela på 3 miljoner lär det inte bli mycket till var och en.

Anf. 134 GÖRAN KARLSSON (s) replik:

Herr talman! 3 miljoner är kanske inte så förfärligt mycket, när verksamheten som sådan väl inbringar det tiodubbla på relativt kort tid. Men

det är fråga om en politisk vilja. Det är den vi har velat manifesteras med förslaget att stödja den här typen av verksamhet, där det visat sig att man kan komma till rätta med problemen. Det är ju bevisat att Malmöförsöket är värdefullt och att man har nått goda resultat.

Nog borde det här förslaget vara värt att stödjas. Vi får inte glömma att storstäderna har stora problem, och de kommer säkerligen att bli än större i framtiden. Därför hade det varit bra om man kunnat bifalla motionerna, så att åtgärderna kunnat vidtas nu.

Anf. 135 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Viljan att komma till rätta med problemen har vi alla. Men vi måste också hålla på att vi skall ha vettiga principer för hur man skall stödja kommunerna från statens sida. Det har varit riktigt att ge stöd till försök. Till sådana skall vi använda statliga anslag på det sociala området. Men att införa ett nytt permanent statsbidrag och att dessutom begränsa det till 3 miljoner för stöd till socialt arbete i storstadsområdena är inte någon särskilt klok linje.

Jag känner inte till siffrorna för Malmös, Stockholms eller Göteborgs socialbudget, men om de kommunerna t. ex. skulle få 1 miljon var, så är det ingenting som gör att man i socialnämnderna där lyfter på ögonbrynen. Det är mycket bättre att vi från statens sida koncentrerar oss på allmänna principer när det gäller statsbidrag på det sätt som har skett under senare år. Jag är inte främmande för att stimulera ny verksamhet på vissa områden, men att föreslå 3 miljoner som ett permanent bidrag är faktiskt inte så mycket att skryta med.

Anf. 136 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Prostitutionen är som samhällelig företeelse oacceptabel. Detta kan inte nog upprepas, därför att kring prostitutionen förekommer en rad mytbildningar som måste avslöjas och bekämpas.

Det sägs att många prostituerade lämnar prostitutionen efter att ha tjänat pengar under en kort tid. Detta är en myt. Det är i stället så att de flesta prostituerade sjunker allt djupare ner i den sociala misären, och det är hallickarna och andra profitörer som tar hand om pengarna.

Det sägs att kunderna är ensamma män som inte kan knyta kontakter på annat sätt. Detta är också en myt. Det är i stället så, att kunderna representerar ett genomsnitt av de svenska männen, ofta gifta män med hygglig social ställning.

Det sägs att prostitutionen alltid har funnits och att den därför inte går att bekämpa. Detta är också en myt. Det s. k. Malmöprojektet har visat att det går att framgångsrikt bekämpa prostitutionen.

Prostitutionen är ett allvarligt socialt problem och dess omfattning ett uttryck för en pågående social utslagningsprocess i samhället. Men också av ett annat skäl är prostitutionen en utmaning mot samhället, och det är dess nära samband med narkotikahandlingen och annan organiserad brottslighet. Många av prostitutionens exploatörer lever ett liv i lyx bakom välputsade

företags- och restaurangfasader, murade av pengar från prostitutionsverksamheten och annan brottslighet.

Bekämpandet av prostitutionen måste ske utifrån två handlingslinjer. För det första krävs förebyggande och stödjande insatser. För det andra behövs åtgärder av kontrollerande och förbjudande slag.

I vår motion 252 har vi sammanfattat de sistnämnda åtgärderna i fyra punkter:

1. Exploatörerna, dvs. de som har vinning av och befrämjar könshandel, måste bekämpas. Det gäller inte bara hallickar utan också fastighetsägare, klubb- och hotellägare och tidningsutgivare som medverkar i könshandeln.

2. Lagstiftningen bör kompletteras, så att man försvårar för fastighetsägare att medvetet hyra ut prostitutionslokaler. Ansvaret för koppleri bör utsträckas till att omfatta även uthyrning av lokaler för ateljé- och klubbverksamhet.

3. Sexklubbarna bör förbjudas. Sexklubbarna är inget annat än lindrigt maskerade bordeller och grogrund för en rad kriminella aktiviteter.

4. Polisdistrikten bör regelbundet och konsekvent bekämpa könshandelns profitörer. Därför måste en permanent organisatorisk enhet inom de större polisdistrikten avdelas för prostitutionens bekämpande.

När det gäller de här åtgärderna har utskottet starkt understrukit vikten av att riksdagen snarast möjligt föreläggs förslag, som grundar sig på det utredningsarbete som gjorts inom prostitutionsutredningen. Vi motionärer får väl nöja oss med det uttalandet. Man kan emellertid inte nog understryka vikten av att riksdagen snabbt får ta ställning till förslagen. En berättigad förtvivlan och irritation sprider sig bland polis och socialarbetare som arbetar mot prostitutionen över att åtgärderna på de här områdena dröjer.

När det gäller den andra typen av åtgärder, nämligen förebyggande och stödjande insatser, kan vi emellertid inte nöja oss med utskottets ställningstagande. Vi menar att riksdagen redan nu bör anvisa medel till sociala projekt i storstadsområdena. Dessa projekt har nämligen visat sig vara mycket framgångsrika.

I Malmö bedrivs sedan 1977 ett omfattande arbete i syfte att begränsa prostitutionens omfattning och ge de prostituerade möjligheter att återgå till ett ordnat socialt liv. Malmöprojektet startade alltså 1977 och har bedrivits av en projektgrupp, bestående av representanter för bl. a. polis och socialförvaltning. Trots relativt små resurser har Malmöprojektet kunnat uppvisa betydande framgångar i sitt arbete. Utvärderingar som gjorts visar att över hälften av dem som projektet haft kontakt med har slutat med prostitutionen. Även i Stockholm bedrivs uppsökande verksamhet bland de prostituerade.

Malmöprojektet har hitintills bedrivits med ett visst statligt stöd. Stöd har utgått till forskningsdelen av projektet. För 1981 erhåller Malmö 250 000 kr. för att slutföra uppföljningen av metoddelen i forskningsprojektet.

Prostitutionsprojekten är nu hotade i och med att statsbidraget upphör fr. o. m. årsskiftet. Det står klart att i varje fall Malmö svårligen kan bedriva

verksamheten vidare utan statligt stöd, trots det som Gabriel Romanus påstår. Den kommunalekonomiska situationen är nämligen sådan att ekonomiska resurser helt enkelt inte finns tillgängliga. Om riksdagen följer socialutskottets majoritet, hotas ett framgångsrikt socialt projekt, trots att de sakkunniga, eller jag skall kanske säga f. d. sakkunniga, i prostitutionsutredningen har föreslagit att staten skall ta ansvar för inrättandet av och ekonomin för liknande prostitutionsprojekt.

Jag konstaterar att Gabriel Romanus redan nu avvisar ett sådant förslag till statligt stöd till prostitutionsprojekt. Han gör det redan innan riksdagen har fått möjlighet att ta del av prostitutionsutredningens förslag.

Om den borgerliga majoriteten verkligen menar allvar med sina uttalanden om att prostitutionen bör bekämpas, bör man också ta ansvar för prostitutionsprojektens fortlevnad.

Med detta yrkar jag bifall till yrkande 1 i motion 252 och därmed också till den socialdemokratiska reservationen i socialutskottets betänkande nr 33.

Anf. 137 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag yttrar mig om förslag att nu besluta om ett särskilt statligt anslag till storstadsområdena för bekämpning av prostitutionen, och jag påpekar att det strider mot den utveckling av statligt stöd till kommunerna som vi har varit överens om inom alla partier här i riksdagen. Skulle det visa sig att det kommer fram förslag om att man skall införa ett sådant här bidrag, när utredningen är färdig och redovisas för riksdagen, skall jag vara öppen för att diskutera det då. Men jag kan bara säga att jag är skeptisk till att det skulle vara särskilt meningsfullt.

Att man säger nej till ett särskilt statligt bidrag betyder inte att man tycker att verksamheten är oviktig. På det sociala området har vi stimulansbidrag till några stora breda aktiviteter. Det är i stort sett social hemhjälp, färdtjänst och barnomsorg. Det betyder inte att vi tycker att allt det andra som görs inom socialvården är mindre viktigt, bara för att vi inte har särskilda riktade statsbidrag till det. Det finns en hel del uppsökande verksamhet, samhällsarbete, socialhjälp osv., där socialvården har stora och viktiga uppgifter och där vi har kommit fram till att vi inte skall ha särskilda bidrag. Staten skall inte hålla på att peta i verksamheten och lägga sig i hur kommunerna gör. Vi har en ramlagstiftning, och vi har ett skatteutjämningsystem. Det betyder som sagt inte att vi tycker att verksamheten är mindre viktig, lika litet som vi tycker att just verksamheten för att bekämpa prostitutionen är mindre viktig.

Jag har litet svårt att följa med när Lars-Erik Lövdén säger att de här projekten är hotade, därför att de inte får statligt stöd, och åberopar att man har haft 250 000 kr. i bidrag under det här året. Om detta är något som man i Malmö kommun tycker är viktigt inom den sociala sektorn, kommer man ju inte att lägga ner det bara för att man inte fått 250 000 kr. från staten. Det kan väl ingen komma och påstå. Jag vet inte hur stor budget socialvården har i Malmö, men det kanske Lars-Erik Lövdén kan tala om för oss.

Det har ingen trovärdighet när ni kommer och säger att den här

verksamheten är så oviktig för er att ni kommer att slopa den om ni inte får 250 000 kr. från staten. Det är vad man alltid säger, när man vill ha bidrag. Men man handlar inte på det sättet, får vi hoppas. Inom ramen för de medel som man avsatt för socialt arbete kommer man naturligtvis att fortsätta, om man tycker att det är en bra och viktig verksamhet. Dessa principer för socialtjänstlagens tillämpning och för stödet till kommunerna har socialdemokraterna varit med om att utarbeta och ställt sig bakom, och det stämmer också med vad de socialdemokratiska representanterna i Kommunförbundet vill. När man sedan diskuterar en viss verksamhet hoppar man alltid upp och säger: Det är klart att vi vill ha pengar. Detta känner vi alla till. Men principen för hur statsstödet till kommunerna skall utvecklas är vi trots allt överens om.

Anf. 138 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det är uppenbart att Gabriel Romanus inte känner till verkligheten ute i kommunerna. Om Gabriel Romanus tog del av förra veckans kommunalekonomiska debatt i kammaren fann han att riksdagens beslut innebar att både Malmö och Göteborg gick miste om kommunalskatteintäkter motsvarande 1 kr. i utdebitering. Detta skall ses i det perspektivet att Malmö tvingades höja skatten med 2:40 kr. 1981 trots att volymtillväxten begränsades till 0,4 %.

Det är den kommunalekonomiska verkligheten som storstadskommunerna brottas med i dag. Det är helt klart att man också måste se på projekt av det slag vi nu diskuterar, när man upprättar sina budgetförslag, särskilt som staten drar in bidragen.

Jag konstaterar att Gabriel Romanus är negativ till specialdestinerade statsbidrag till den här typen av projekt. Det är att beklaga att Gabriel Romanus redan nu har intagit den ståndpunkten, trots att han inte tagit del av prostitutionsutredningens förslag.

Anf. 139 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är bäst att jag säger det en gång till: Kommer det fram sådana förslag skall vi naturligtvis alla här i kammaren då vara öppna för att studera dem. Jag har bara sagt nej till bidraget nu. Jag har sagt att jag är skeptisk till att införa ett bidrag av den här omfattningen – 3 milj. kr. – för den här kommunen. De andra bidrag som vi har kvar på det här området är av annan storleksordning, något som är väl bekant för oss alla.

Tala om för oss, Lars-Erik Lövdén, hur stor den sociala budgeten i Malmö är. Och säg sedan att ni kommer att stryka prostitutionsprojektet om ni inte får 250 000 kr. i statsbidrag. Det vore i så fall ett tecken på att ni inte tycker att det är viktigt. Jag är övertygad om att ni kommer att fortsätta projektet, om det bedöms som viktigt. – Om Malmö kommuns ekonomi allmänt sett är dålig är det mer naturligt att försöka klara det inom skatteutjämningsystemet än att införa sådana här bidrag, som ändå har en rätt ringa betydelse totalt.

Anf. 140 GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Gabriel Romanus säger att han är emot att ge ett bidrag på 3 miljoner. Skulle han ha varit med på om vi hade begärt 10 miljoner för ändamålet?

Anf. 141 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag gav Gabriel Romanus den upplysningen att Malmö kommun genom förra veckans kommunalekonomiska beslut går miste om kommunalskatteintäkter motsvarande 1 kronas utdebitering. Det innebär 92 milj. kr. i minskade kommunalskatter. Det står fullständigt klart att kommunen i en sådan ekonomisk situation måste göra sociala nedskärningar – om det skall finnas möjlighet att hålla sig inom ramen för en oförändrad utdebitering. Och det var den anvisning som den borgerliga regeringen gav i sitt förslag till beslut om kommunalekonomin, som riksdagen också följde.

Situationen är alltså sådan att det är väldigt svårt för kommunerna att utan statsbidrag driva projekten mot prostitution vidare. Jag konstaterar än en gång att Gabriel Romanus i sitt inlägg andas en negativ inställning till den här typen av specialdestinerade bidrag.

Anf. 142 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag har en positiv inställning till Malmöprojektet.

Lars-Erik Lövdén säger att det här handlar om politisk vilja. Är det så att Malmö inte inom sin sociala budget – om vars storlek vi fortfarande inte har fått besked av Lars-Erik Lövdén, och det förstår jag – får plats med det här projektet i fortsättningen, då fattas den politiska viljan.

Mom. 1 (statligt stöd till sociala projekt mot prostitutionen inom storstadsområdena)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 150 för reservationen av Göran Karlsson m. fl.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1980/81:25 om anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer (prop. 1980/81:100).

Anf. 143 TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Nr 139

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer

Anf. 144 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Socialdemokraternas alternativbudget skiljer sig från regeringens budgetproposition på väsentliga punkter. Trots att landets ekonomiska läge påbjuder största restriktivitet med statens medel har vi ansett det synnerligen angeläget att göra en insats för att ge barn och ungdomar så goda uppväxtförhållanden som möjligt. I en partimotion föreslår vi 160 milj. kr. till förbättringar av barnstugorna, skolan, barnkulturen och organisationslivet.

För att inte ge en alltför mörk bild av situationen vill jag framhålla att dagens ungdom är öppnare, kunnigare och självständigare än tidigare generationers.

Men – och det är ett viktigt men – många barn och ungdomar mår inte bra i vårt samhälle. Alkoholproblem förekommer i var tionde familj. Ungdomsbrottsligheten är högre än i de flesta andra västländer. Den har femdubblats sedan 1950, enligt statistik från brottsförebyggande rådet. Vem kunde för ett par år sedan ana att det skulle finnas ungdomsgång med meningslöst våld som främsta nöje? Allt detta får ses som en protest emot de vuxnas likgiltighet och emot en tillvaro som upplevs som meningslös av ungdomarna själva. Statens ungdomsråd har publicerat en rapport om hur ungdomar föreställer sig tillvaron om 15 år, alltså 1995. Rapporten ger en dyster och pessimistisk bild av ett högteknologiskt samhälle, där den enskilde saknar inflytande. Tillvaron består av ett monotont arbetsliv och en passiv, genomkommersialiserad fritid, där man köper sig förströelser.

Vi i den äldre generationen får inte vända våra ungdomar ryggen. Vi måste finnas som stöd och hjälp.

Ett sätt är att se till att barn- och ungdomsorganisationerna får tillräckliga resurser, så att så många som möjligt kommer med i en stimulerande och aktiverande verksamhet. En undersökning visar att det är de 40 procenten icke föreningsansluten ungdom som befinner sig i riskzonen för kriminalitet och drogmisbruk.

Vad man också kan beklaga är att de politiska och ideella föreningarna har svårt att nå ut med sitt budskap, trots att deras verksamhet betyder så mycket. Medlemmarna fostras till ett demokratiskt synsätt och till ansvarsstagande för sig själva och andra. Den borgerliga majoritetens dom i betänkandet över propositionens förslag till nedskärningar av stödet till ungdomsorganisationerna är hård i ord – men mild i sak.

Den prutning på drygt 5 miljoner som föreslås av regeringen och ändrade bidragsregler "kommer att medföra avsevärda minskningar av bidragen för medelstora organisationer". Effekten av vad man med ett understatement kallar de mindre generösa bidragen förstärks av vikande medlemsantal och kostnadsfördyringar. I realiteten torde det alltså bli fråga om betydligt försämrade resurser, konstaterar utskottet.

Sedan har den borgerliga majoriteten djärvheten att öka på ett förslagsanslag på 40 miljoner med 1,5 miljoner. Stiligt!

Att pruta på anslagen till ungdomsorganisationerna är ingalunda en engångsföreteelse. De borgerliga regeringarna har åtskilliga synder på sitt

samvete. SIA-pengarna försvann, trots högljudda protester från organisationslivet i dess helhet och från det socialdemokratiska partiet. Så sent som i december förra året prutades 5 miljoner bort. Dessutom frös 7,5 miljoner inne av det lokala aktivitetsstödet beroende på sjunkande medlemsantal. Det är ingen hemlighet att ungdomsorganisationerna på sista tiden kämpat med stora ekonomiska svårigheter, trots att mycket av verksamheten är möjlig genom att många ledare arbetar ideellt.

Vi socialdemokrater accepterar varken budgetpropositionens kraftiga nedskärningar eller utskottsmajoritetens ynkligt lilla påplussning.

Vi föreslår att grundbidraget höjs till 320 000 och inte reduceras från 295 000 till 285 000 som är propositionens förslag eller till 290 000 som är utskottets förslag.

Vi går inte med på att det rörliga bidraget sänks från 27 till 23 kr.

Vi är positiva till att stödet för ferieverksamheten permanentas, men vi ogillar att medel förs över från det lokala aktivitetsstödet.

Vi anser att handikapporganisationerna skall stödjas enligt ungdomsrådets förslag och få ett bidrag med 115 kr. i timmen.

Vi instämmer i statens handikappråds och statens ungdomsråds rekommendationer att HCK:s ungdomskommitté skall bli bidragsberättigad.

Invandrarnas föreningsliv anser vi skall underlättas. Att invandrarna bor koncentrerat och ibland består av relativt små etniska grupper gör att de kan ha svårt att uppfylla de formella bidragsbestämmelserna. Vi vill att medel motsvarande tre halva grundbelopp skall ställas till regeringens disposition, för användning till Assyriska riksförbundet, Turkiska riksförbundet och Grekiska riksförbundet. Det ankommer nämligen på regeringen att medge sådana statsbidrag.

Utskottsmajoriteten biträder propositionens förslag om oförändrat bidrag till Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar. Vi socialdemokrater anser att detta förbund under en lång följd av år har fått vidkännas en sämre bidragsutveckling än andra organisationer.

Vi anser det rimligt att de sex organisationer som har bidrag i form av fasta belopp får 180 000 kr. utöver propositionens förslag. Av dessa medel skulle RSFH tilldelas 60 000 kr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1 och under förutsättning att denna bifalls även till reservation nr 2.

Anf. 145 RAUL BIÜCHER (vpk):

Herr talman! Tre vpk-motioner behandlas under punkten 3 i detta betänkande, Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. Sammanlagt föreslår vi i dessa motioner 1 488 000 kr. mer än vad som anvisas i budgetpropositionen, och i samtliga fall anknyter vpk-förslagen till vad ungdomsrådet har begärt i sin anslagsframställning. De tre förslagen gäller den handikappade ungdomen, invandrarungdom och Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar. Den vid betänkandet fogade socialdemokratiska reservationen har också till en del tillmötesgått kraven i vpk-motionerna.

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer

Här har nu kammaren ännu ett tillfälle att visa, att det internationella handikappåret i vårt land inte uppfattas som ett tomt jippo utan som en uppfordran till politisk handling. Ungdomsrådet har föreslagit att HCK:s ungdomskommitté skall bli berättigad till statsbidrag, och detta har också statens handikappråd förordat. Rätten till statsbidrag för Ungdoms-HCK borde vara oomtvistlig, och om någon har skäl att anföra emot principen, så bör vederbörande tillkännage detta här och nu.

Herr talman! Vi har i dagarna bevittnat hur höginkomsttagares skattebekymmer har kanaliserats till sådana manifestationer att de har kunnat orsaka en regeringskris. Varken den handikappade ungdomen eller invandrandom har en därmed jämförbar politisk genomslagskraft. De jämförelsevis blygsamma krav dessa organisationer ställer på medel för meningsfulla aktiviteter kan lätt avfärdas med s. k. statsfinansiella skäl. Sådana skäl gäller som bekant inte när den borgerliga majoriteten medger sänkt aktievinstbeskattning, indexreglerade skatteskalor eller andra lättnader för de starka och högljudda grupperna. Vi står alltså fast vid våra motionskrav.

Vpk har i motion 1108 föreslagit att resurser skall ställas till kommunernas förfogande för ett socialt stödprojekt för invandrandom. Tanken är att invandrarorganisationerna skulle ha en avgörande betydelse i en sådan verksamhet och att lokala invandrarorganisationer skulle ges ett avgörande inflytande vid anställning av organisatörer. Men ungdomsverksamheten bland invandrare kan också stödjas på andra sätt, och det är med den tanken som vi i motion 1109 tar upp ungdomsrådets anslagsframställning. Det finns redan ett par invandrarorganisationer som får ekonomiskt stöd genom det i punkt 3 aktuella anslaget. Men de flesta ungdomsorganisationerna bland invandrare kan inte nå upp till kravet om lägst 3 000 medlemmar för att få bidrag.

Statens ungdomsråd har därför nu föreslagit att bidrag skall kunna utgå i särskild ordning med dispens från krav på medlemsantal till Assyriska riksförbundet, Turkiska riksförbundet och Grekiska riksförbundet. Skälen för detta ställningstagande är många. Invandrandomen är en mycket hårt utsatt grupp i vårt samhälle i dag. Här har vi möjlighet att hjälpa i gång de krafter som skulle kunna aktivera unga invandrare att själva ta itu med problemen.

Riksförbundet Sveriges fritids- och hängårdar har med rätta påpekat att organisationen inte har fått den regelrätta uppräknig av anslagen under de senaste åren som förutsattes i 1974 års riksdagsbeslut om att göra organisationen berättigad till statsbidrag. Riksförbundet har under senare år ägnat mycken kraft åt att via lokala försöksverksamheter utveckla nya metoder i gårdsarbetet. Försöksverksamheterna har omfattat grannskapsarbete, drogfri gård, dockteater, läsförmedlande åtgärder för barn och ungdom, filmvisning och filmproduktion m. m. Mer än en tredjedel av förbundets 118 medlemsgårdar har engagerats i någon lokal försöksverksamhet. Förbundet inriktar dessa nya metoder framför allt till den föreningslösa ungdomen. Man har också målet att verksamheten skall rikta sig mot den kommersiella masskulturen. Detta är angelägna ändamål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionerna 1092, 1109 och 1274.

Anf. 146 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Den här frågan har en bakgrund som det finns anledning att erinra om i detta sammanhang. Regeringen lade i fjol fram propositionen 1980/81:20 med förslag till besparingar, som när det gällde anslaget till ungdomsorganisationerna uppgick till 5 milj. kr. Utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater och centerpartister, uttalade med anledning av den propositionen att det i det rådande ekonomiska läget var ofrånkomligt att ompröva olika statliga utgifter och åtaganden. Utskottet sade vidare att man fick gå den vägen även inom kulturutskottets område. Man ville emellertid avvakta de konkreta förslagen, innan man tog ställning i anslagsfrågan.

Regeringen har lagt fram sitt förslag i budgetpropositionen, och det är det förslaget som nu behandlas i kulturutskottets betänkande 25. Av propositionen framgår att vissa nedskärningar föreslås i anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. De nedskärningar som görs i anslaget till den lokala verksamheten är en följd av att motsvarande summa överförs till anslaget Bidrag till ferieverksamhet inom ungdomsorganisationerna. Av propositionen framgår vidare att regeringsförslaget innebär en anslagsminskning på mer än 5 milj. kr. och att ungdomsorganisationerna genom en ändrad bidragskonstruktion kommer att drabbas procentuellt mycket olika. En del större organisationer drabbas nästan inte alls, medan andra – företrädesvis de medelstora organisationerna – får vidkännas en 12-procentig anslagsminskning.

Vi vet att ungdomsorganisationerna i dag arbetar under svåra förhållanden och har svårt att t. ex. behålla eller nyrekrytera medlemmar. Det finns därför anledning att försöka begränsa besparingarna så långt det är möjligt. Minskningen av antalet medlemmar leder ju också till att anslagen minskar. Jag vill dock påpeka för Catarina Rönnung, som sade att anslaget till den lokala verksamheten minskar på grund av minskning av medlemsantalet, att anslaget till det lokala aktivitetsstödet inte är beroende av antalet medlemmar utan av antalet sammankomster. Det är alltså fel att sammankoppla de här två anslagstyperna, man får lov att hålla isär de två anslagen.

Utskottet har i detta läge, efter hörande av statens ungdomsråd, försökt att finna vägar som möjliggör en förbättring av bidragssituationen för organisationerna. Med hänvisning till centermotionen 1659 har därför utskottsmajoriteten dels vidtagit ändringar i bidragskonstruktionen, dels också räknat upp anslaget med ca 1,7 milj. kr. Därigenom har vi lyckats att utjämna skillnaderna mellan organisationerna, så att vi har kunnat halvera den föreslagna anslagsminskningen. Efter att ha lagt ned mycket arbete för att lösa den här frågan vill jag för egen del uttala att det givetvis hade varit tillfredsställande, om ytterligare medel hade kunnat anslås. Men alla måste vara medvetna om vårt lands ekonomiska situation. Utskottsmajoriteten har med tanke på denna inte ansett sig kunna sträcka sig längre.

De partier som inte behöver tänka på besparingar kan givetvis lägga fram vilka anslagshöjande förslag som helst. Det är säkert populärt i ett kort perspektiv. Denna gång är det socialdemokraterna som har avgivit det högsta

Nr 139

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer

budet, vilket jag noterar med förvåning med tanke på vad de tidigare har sagt om nödvändigheten av att spara.

Herr talman! Med det sagda ber jag att på alla punkter få yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 147 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Ständiga nedskärningar, ständiga prutningar har kännetecknat de borgerliga regeringarnas handlande. Detta är faktum. Ungdomsorganisationerna har fått uppleva det ena dråpslaget efter det andra emot sin verksamhet.

Detta är inte ens en klok samhällsekonomisk politik, eftersom väldigt många ungdomar behöver en meningsfull fritid för att inte råka illa ut.

Jag har den bestämda känslan att centern, herr Norrby, velat gå längre i generositet, men hållits i ett järngrepp av moderaterna. På den tiden då betänkandet skrevs höll man ju som bekant ihop som såta vänner – åtminstone utåt.

Anf. 148 KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Jag tror säkert att alla partier som ser på ungdomsorganisationernas situation gärna skulle vilja gå längre när det gäller att höja anslagen. Men vi har inte funnit det vara möjligt med en ökning. I utskottsbetänkandet har vi t. ex. när det gäller en annan organisations ungdomsarbete, nämligen pingstförsamlingarnas, förutsatt att det skall ske en "intrappning".

Med detta vill jag visa att vi inte saknar intresse för att ekonomiskt hjälpa organisationerna att i ett svårt läge förbättra sin situation. Att vi den här gången har måst skära ned anslagen beror ju inte på någon negativ inställning till organisationerna utan på att vi inte har kunnat gå utanför de ekonomiska ramar som varit givna för det här området.

Anf. 149 ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! När orättvisor förekommer skall man vara snar att lägga dem till rätta. Den regeln har sin fulla giltighet även då det stramar åt i ekonomin.

Inför årets anslagsframställning när det gäller bidragen till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet har statens ungdomsråd till bl. a. pingstförsamlingarnas ungdomsarbete föreslagit en "intrappning" i två steg till full tillämpning av bidragsbestämmelserna. För kommande budgetår föreslog rådet en ökning med 105 000 kr. Det står i full överensstämmelse med det uttalande kulturutskottet i fjol antog med anledning av en motion i samma ärende.

Förhoppningarna har inte infriats i årets budgetproposition. Det beklagar jag mycket. Än mer anmärkningsvärt är att det förut knappa stödet t. o. m. sänkts med 10 000 kr. Det är närmast häpnadsväckande att en framgångsrik ungdomsverksamhet, som redan tidigare får en bråkdel av det bidrag som skulle ha utgått om de generella reglerna tillämpats, får sitt bidrag sänkt. Det

vittnar om avsaknad av såväl logik som känsla för frågan vid bedömningen av ungdomsrådets förslag.

Med hänsyn till tiden skall jag avstå från att lägga fram de mycket vägande och intressanta skäl som talar för att organisationen tillerkänns fullt organisationsbidrag.

Jag vill närmast lyfta fram utskottets uttalande i föreliggande betänkande med anledning av den motion som jag och Olle Grahn väckt i ärendet. Utskottet förutsätter att förslag om en gradvis intrappning läggs fram av regeringen så snart som möjligheter härför bedöms föreligga. Jag hävdar att när det är fråga om att skipa rättvisa eller, om man så vill, skapa jämställdhet mellan organisationer av likartat slag, föreligger möjligheterna till rättelse redan vid nästa tillfälle en budget upprättas. Det blir alltså i höst.

Herr talman! Vad jag här har talat om är att skapa den rättvisa det innebär att få till stånd en intrappning av organisationen i det ordinarie bidragssystemet. Därmed skulle bidraget väsentligt höjas.

Alldeles nyss uppmärksammade jag att socialdemokraterna i reservation nr 1 under punkt 2 föreslår en höjning av de bidrag som i särskild ordning utgår till en rad i och för sig bidragsberättigade organisationer. Där är även anslaget till pingstförsamlingarnas ungdomsarbete uppräknat med ett belopp i storleksordningen 25 000 kr.

Herr talman! Detta är ett mycket litet steg mot ett rättvist förhållande – en full intrappning i systemet är det enda riktiga. Om man kan bryta ut punkt 2 ur socialdemokraternas reservation är jag beredd att biträda den. Om någon annan punkt i reservationen ställs under proposition samtidigt ser jag för min del ingen annan utväg än att biträda utskottets hemställan. Därvid har jag som målsättning att det skall föreslås en normal intrappning till fullt stöd i nästa budgetproposition.

I detta anförande instämde Olle Grahn (fp).

Punkt 3

Mom. 1 och 2 (bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 149 för reservation 1 av Åke Green m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (bidrag till Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar m. m.)

I en förberedande votering biträdde reservation 1 av Åke Green m. fl. i motsvarande del med 136 röster mot 16 för motion 1274 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 146 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 149 för reservation 1 av Åke Green m. fl. i motsvarande del.

Nr 139

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till ungdoms- och nykterhetsorganisationer

Onsdagen den
13 maj 1981

---

*Andlig vård vid
kriminalvårdens
institutioner*

Mom. 4 (bidrag till Handikappförbundens centralkommittés ungdomskommitté)

I en förberedande votering biträddes reservation 1 av Åke Green m. fl. i motsvarande del med 135 röster mot 16 för motion 1092 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 146 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 149 för reservation 1 av Åke Green m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (bidrag till vissa ungdomsorganisationer bland invandrare)

I en förberedande votering biträddes reservation 1 av Åke Green m. fl. i motsvarande del med 134 röster mot 16 för motion 1109 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 148 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 149 för reservation 1 av Åke Green m. fl. i motsvarande del.

Mom. 7 (uttalanden om bidragsgivningen till Riksförbundet Sveriges fritids- och hemgårdar)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna 1274 av Lars Werner m. fl. och 1673 av Ingrid Segerström m. fl. i motsvarande delar.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Andlig vård vid kriminalvårdens institutioner

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1980/81:30 om vissa anslag ur kyrkofonden. m. m. (prop. 1980/81:174).

Anf. 150 BERTIL HANSSON (fp):

Herr talman! Regeringens proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden har föranlett en skrivning i kulturutskottets betänkande nr 30, som kan sägas vara en stilla invändning mot vissa formuleringar i propositionen.

Den utredning som blev färdig 1979 och som gällde den andliga vården vid sjukvårdens och kriminalvårdens institutioner samt den andliga vården vid omsorgsinstitutionerna föranledde till förra riksmötet en proposition och ett beslut i kammaren beträffande ett behandlat område i utredningen, nämligen den andliga vården vid sjukvårdsinrättningarna.

Kulturutskottet uttalade förra året med anledning av motioner, bl. a. från folkpartiet, att man förväntade sig förslag beträffande andlig vård vid såväl kriminalvårdens som omsorgsvårdens institutioner så snart det fanns möjligheter därtill. Men i årets kyrkofondsproposition omnämns endast omsorgsvårdens institutioner. Kriminalvårdens institutioner finns över huvud taget inte med. Det framhålls att man får förutsätta att de församlingar som finns på de orter där omsorgsvårdens institutioner är belägna skall svara för den andliga vården där.

Det har under hand framkommit att anledningen till att kriminalvårdens institutioner inte nämns i propositionen beror på att justitieministern i ett frågesvar har refererat till ett besked från kriminalvården, som går ut på att den andliga vården vid institutionerna fungerar hyggligt.

Utskottet delar troligen inte helt den uppfattningen, eftersom man nu upprepar vad man sade förra året. Själv vill jag speciellt peka på ett förhållande inom kriminalvården som förtjänar särskild uppmärksamhet. Det är en tendens att de intagna på de allmänna häktena får vistas där under ganska lång tid. Det är en mycket svår isolering de får utstå. Därför måste det ställas krav på att de intagna får kontakt med andra människor.

I propositionen sägs att man räknar med att omsorgsvården kommer att spridas ut på mycket små, familjeliknande institutioner. Därmed är det naturligt att lokalförsamlingarna både i svenska kyrkan och i andra trossamfund tar ansvaret för dessa människors andliga vård. De får helt enkelt betraktas som församlingsmedlemmar på de orter där institutionerna är belägna.

De stora institutionerna har emellertid inte försvunnit. Det finns ett tjugotal sådana, och en del av dem finns i glesbygden. Där kan svenska kyrkans lokalförsamlingar inte utan vidare förutsättas ta på sig det avsevärda merarbete som det innebär att ta hand om den andliga vården vid dessa stora omsorgsinstitutioner.

Herr talman! Det är dessa tankar och överväganden som har föranlett kulturutskottet att upprepa samma förutsättning som man gav uttryck åt i betänkandet vid förra riksmötet. Jag har med dessa ord velat understryka det som sägs i betänkandet. I övrigt har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan bifölles.

15 § Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1980/81:24 om anslag till utbildning för undervisningsyrken samt kultur- och informationsyrken, m. m. (prop. 1980/81:100) och

1980/81:26 om anslag till vissa inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde gemensamma ändamål (prop. 1980/81:100).

Anf. 151 TREDJE VICE TALMANNEN:

Utbildningsutskottets betänkanden 24 och 26 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Anf. 152 LENNART BLADH (s):

Herr talman! Med tanke på den sena timmen skall jag endast kort motivera de socialdemokratiska reservationerna 1, 2, 4 och 5 till utbildningsutskottets betänkande 24.

Reservation nr 1, som bygger på motion nr 973, handlar om planeringsramen för studie- och yrkesorienteringslinjen. Regeringen föreslår en minskning av planeringsramen för studie- och yrkesorienteringslinjen här i Stockholm. I vår motion föreslås att den i stället bör ökas med 30 platser. Helt kort kan jag här konstatera att om det är någon gång som man inte skall skära ned på yrkesorientersidan så är det nu, då ungdomar har det mycket svårt att få arbete och studievägledning. Jag yrkar bifall till reservationen 1 med den motiveringen att det är angeläget att planeringsramen fastställs i enlighet med vad vi har föreslagit.

Under förutsättning av bifall till reservation nr 1 yrkar jag också bifall till reservation nr 2, som gäller en ökning av medelsanvisningen under anslaget Utbildning för undervisningsyrken. Ökningen skulle uppgå till 290 000 kr.

I reservation nr 4 framhåller vi att det är viktigt att riksdagen uttalar sig för att man inom ramen för lokala och individuella linjer och enstaka kurser försöker att också ge ökade bidrag till särskilda utbildningsvägar, då speciellt inom dataområdet. Nu behövs mer än någonsin en ökad utbildning inom detta område. Jag yrkar bifall till reservation nr 4, då vi anser att det är nödvändigt med påtryckning för att man här skall öka bidraget.

Reservation nr 5 gäller medel för forskningsanknytning. Jag vill även här påpeka att vi tror att det i dagens läge är mer nödvändigt än någonsin att man ökar dessa medel. Vi har föreslagit en ökning av förevarande anslag med 1 milj. kr. utöver budgetpropositionens förslag. I dessa tider behövs nämligen utbildning på en mängd olika områden, även på områden som direkt knyter an till datatekniken. Jag yrkar därmed bifall även till reservation nr 5.

Anf. 153 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I årets budgetproposition föreslår regeringen att förskolläraryrket utbildningen skärs ner. Regeringen motiverar nedskärningen med att det annars finns risk för ett överskott av utbildad personal inom barnomsorgen mot slutet av 1980-talet.

Regeringen deklarerar också klart att man inte tänker satsa på barnomsorgen över huvud taget. På s. 472 i bilaga 12 heter det bl. a. att budgetministern i kompletteringspropositionen har framlagt "regeringens syn på utbyggnaden av barnomsorgen och därvid understrukt att regeringen inte avser att vidta åtgärder för att ytterligare stimulera utbyggnaden samt att en ökad personalförtätning inte bör eftersträvas".

Jag tycker att det är otroligt att regeringen trots vetskap om dels behovet av en mycket stor utbyggnad av barnomsorgen, dels behovet av en kraftig utökning av utbildad personal kan uttala något liknande.

I statistiska centralbyråns senaste undersökning Barnomsorg 1980 framkom att ungefär hälften av förskolebarnen efterfrågade plats inom den kommunala barnomsorgen. Efterfrågan på fritidshem är inte lika stor, men

också där behöver en kraftig utbyggnad ske. Socialdepartementet räknar i dag med att bara 29 % av förskolebarnen har plats i daghem eller familjedaghem och att bara 10 % av barnen som är 7–12 år har plats på fritidshem.

Det är allmänt bekant att vänsterpartiet kommunisterna har en annan syn på barnomsorgen än vad övriga partier här i riksdagen har. Vi menar att alla barn skall ha rätt till en bra, avgiftsfri barnstugeplats. Vi kräver därför en mycket högre utbyggnadstakt än övriga partier gör.

Med det stora utbyggnadsbehovet följer att personalutbildningen måste få helt andra dimensioner än vad den nu har. Men även med en mycket måttligare utbyggnad eller t. o. m. ingen utbyggnad alls måste antalet förskollärare och fritidspedagoger öka. På många barnstugor är bristen på utbildad personal mycket stor. Det finns exempel på så låg personaltäthet som en anställd på 9,4 barn, där det – enligt de rekommendationer som ju faktiskt ännu finns, även om de just nu är i stöpsleven – borde vara en anställd på 5 barn.

Kvaliteten inom barnomsorgen är i stor utsträckning beroende dels på personaltätheten, dels på hur mycket utbildad personal det finns på barnstugorna. Redan i de beräkningar som barnstugeutredningen gjorde på sin tid påvisades stora skillnader mellan personalbehov och personaltillgång. Man varnade också i denna utredning för att bristen på utbildad personal kommer att öka med en större utbyggnad. Nu frånhänder sig regeringen ansvaret för barnomsorgens utbyggnad, och med neddragningen av antalet utbildningsplatser förvärrar man dessutom ytterligare situationen både på de barnstugor som finns i dag och på dem som är under utbyggnad i olika kommuner.

För att utbildningsbehovet enligt vpk:s förslag till utbyggnad skall kunna täckas behöver 10 000 förskollärare, 5 000 fritidspedagoger och 1 500 barnskötare utbildas varje år.

Att utbilda så många människor inom detta yrke varje år låter sig förstås inte göra, i vilket fall inte omedelbart, men denna utbildningskapacitet skall enligt vår mening ses som ett genomsnitt för intagningarna till dessa utbildningar under de närmaste fem åren. Det är däremot möjligt att öka intagningen till förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningarna med 650 resp. 350 elever. Det innebär att ytterligare medel måste anslås under denna post i budgeten, och vi föreslår en ökning med 13 miljoner.

Vänsterpartiet kommunisterna menar också att kvaliteten på förskolläraryrket och fritidspedagogutbildningen måste förbättras. Alla som arbetar inom barnomsorgen bör ha utbildning antingen som förskollärare eller som fritidspedagoger. Utbildningen för dessa yrken bör göras om till en fyraårig högskoleutbildning med ett års yrkesverksamhet inbakad i utbildningstiden.

Allmän behörighet att arbeta inom barnomsorgen måste börja gälla. All den personal som i dag arbetar inom barnomsorgen och som saknar utbildning för detta måste erbjudas att genomgå utbildning med full lön under tiden. Den allmänna fortbildningen måste dessutom göras obligatorisk

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

och omfatta 30 timmar per år.

Herr talman! Detta var en kortfattad redovisning av vad vänsterpartiet kommunisterna kräver i sina motioner. Jag ber att få yrka bifall till motion 976 och motion 1319 i motsvarande del.

Anf. 154 LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Vi är några ledamöter i utskottet – Bengt Wiklund, Helge Hagberg och jag själv – som inte delar majoritetens ställningstagande då det gäller den fotografiska utbildningens lokalisering.

De viktigaste faktorerna när man skall bedöma lokalisering av denna utbildning är enligt vår mening tillgången på kompetenta lärarkrafter och tillgången på praktikplatser. Det är ostridigt att Stockholm i dessa hänseenden erbjuder de bästa möjligheterna. Det anser uppenbarligen också regeringen, av föredragandens formuleringar i budgetpropositionen att döma. Ändå väljer regeringen att föreslå Göteborg. Motivet uppges vara att de institutioner som skall ordna utbildningen är organisatoriskt samlade och har ett etablerat samarbete.

Vi reservanter anser att Stockholms företrädare beträffande lärarkrafter och praktikplatser, som alla erkänner, bör väga tyngre än utbildningsanstaltarnas yttre organisation.

För Stockholm talar dessutom att den ovedersägligen största arbetsmarknaden finns här. Ca 50 % av de yrkesverksamma fotograferna arbetar i Stockholm.

I Stockholm finns dessutom ytterligare institutioner med direkt anknytning till foto, bl. a. fotografiska museet, Fotograficentrum, stadsmuseets stora bildarkiv och det mycket kända fotogalleriet Camera Obscura.

Vad beträffar lokal- och utrustningssidan, så har under ärendets beredning inte framkommit någonting som skulle tyda på att Stockholm är sämre rustat än Göteborg för att ta emot fotografutbildningen inför läsåret 1982/83.

Utskottsmajoritetens argument för att förordna Göteborg framför Stockholm är detsamma som statsrådets, nämligen organisatorisk samling och redan etablerat samarbete.

Vad först organisatorisk samling anbelangar, så finns i Göteborg universitetet och Chalmers. I Stockholm finns universitetet, tekniska högskolan och konstfackskolan. Inte kan väl det faktum att det i Göteborg rör sig om två enheter och i Stockholm tre enheter vara avgörande?

Vad sedan beträffar redan etablerat samarbete ifrågasätter vi reservanter inte att ett sådant finns i Göteborg. Vi vill bara framhålla att även i Stockholm har de tre enheter det är fråga om samarbetat i detta ärende. Ingenting tyder på att det samarbetet skulle upphöra eller att man därför vore sämre rustad i Stockholm än i Göteborg i samarbetshänseende.

Vidare brukar man vanligtvis fästa stor vikt vid vad organisationerna på ifrågavarande område har för uppfattningar. I detta fall finns det bland de yrkesverksammas riksorganisation en mycket stor majoritet som förordar Stockholm, t. ex. Pressfotografernas klubb, Svenska fotografernas förbund, gruppen Svenska reklamfotografer, Förbundet för art. bild. copy och design.

Det har tydligen inte betytt någonting för utskottsmajoriteten och för regeringen. Vi reserverar tycker att det är beklagligt.

Allra sist: Utbildningsutskottets betänkande är daterat den 23 april 1981. Först då är alltså utskottets ställningstagande officiellt känt. Jag har alldeles nyss fått i min hand en kopia av en skrivelse från Göteborgs universitet. Av den skrivelsen framgår för det första att styrelsen för universitetet redan den 13 februari 1981 beslutade att inrätta en arbetsgrupp för högre fotografisk utbildning, för det andra att denna skrivelse är daterad den 24 februari 1981 och är utfärdad av rektörsämbetet och för det tredje att skrivelsen inbjuder intresseorganisationer att inkomma med förslag till ledamöter i arbetsgruppen senast den 20 mars 1981. Jag upprepar att utskottets justering gjordes den 23 april 1981.

Hela denna procedur har alltså ägt rum innan utskottet fattat sitt beslut i frågan. Jag begär inte, blygsam som jag är, att man alltid skall vänta på riksdagsbeslut. Men nog tycker jag att åtminstone utskottets arbete med frågan kunde avvaktas. Om man nu inte ens kan begära det, så borde i alla fall försiktigheten bjuda att åtgärder inte vidtagits förrän utskottet hade realbehandlat frågan färdigt den 24 mars. Inte ens det har man gjort, och det herr talman, tycker jag faktiskt är anmärkningsvärt.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation 3 i utbildningsutskottets betänkande 24.

Anf. 155 CHRISTINA ROGESTAM (c):

Herr talman! Jag skall kort redovisa skälen för majoritetens ställningstagande i utbildningsutskottets betänkande 24.

Beträffande planeringsramen för studie- och yrkesorienteringslinjen i Stockholm föreslås i reservation 1 att planeringsramen skall ökas med 30 platser jämfört med regeringens förslag. I regeringskansliet pågår arbete med en proposition angående den framtida organisationen av studie- och yrkesorientering inom skolväsendet. Avsikten var att den skulle avlämnas till riksdagen under maj månad. Valet av organisations- och tjänstekonstruktion kommer självfallet att påverka utbildningsbehovet. Den framtida dimensioneringen blir alltså något som riksdagen får återkomma till, och då i ett sammanhang när frågan om organisation och tjänstekonstruktion m. m. har klarlagts. I nuläget är det ändå så, att arbetsmarknaden för syo-konsulenter är förhållandevis mättad i Stockholm, samtidigt som det finns brist i andra delar av landet.

I vpk-motionen krävs en kraftig ökning av intagningen på utbildningarna till förskolelärare och fritidspedagoger, samtidigt som man helt generöst plussar på anslagen med 13 milj. kr. I fortsättningen vill man ha en genomsnittlig utbildningskapacitet om 10 000 vad gäller förskolelärare och 5 000 vad gäller fritidspedagoger.

Det är svårt att låta bli att ställa sig frågan vad dessa ungdomar skall göra efter sin utbildning. De senast tillgängliga prognoserna för behovet av nyutbildade förskolelärare och fritidspedagoger på tio års sikt visar enligt det lägsta utbyggnadsalternativet att behovet av nyutbildade förskolelärare är

Nr 139

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

4 655 personer per år och av fritidspedagoger ca 1 400 personer per år. Sedan dessa prognoser upprättades har kommunerna aviserat ytterligare neddragningar i utbyggnadstakten inom barnomsorgen. Det senare förhållandet kan både Inga Lantz och jag livligt beklaga, men samtidigt måste vi inse att de ekonomiska realiteterna f. n. är sådana att kommunerna inte har möjlighet att helt leva upp till sina ambitioner och till de överenskommelser om utbyggnadstakt som gjorts.

I avsnittet om anslagen till kultur- och informationssektorn föreslår regeringen att en ny utbildningslinje, fotograflinjen, inrättas fr. o. m. budgetåret 1982/83. Linjen föreslås lokaliserad till Göteborg. I budgetpropositionen redovisas de praktiska möjligheterna att förlägga utbildningen till Stockholm resp. Göteborg. Tillgången till fotografer, lämpliga som lärare i utbildningen, och tillgången på praktikplatser är goda i Stockholm och fullt tillfredsställande i Göteborg.

I en situation där utbildningen endast kan förläggas till en plats i landet – utredningen hade ursprungligen föreslagit både Stockholm och Göteborg – förordar UHÄ och departementschefen Göteborg. Han pekar bl. a. på att de institutioner som skall svara för utbildningen är organisatoriskt samlade eller redan har ett nära samarbete. I Göteborg finns också en praktisk erfarenhet av utbildning inom området fotografi. Både konstindustriskolan inom Göteborgs universitet och fysiska institutionen inom Chalmers bedriver sådan undervisning.

Reservation nr 4 behandlar fortbildning och vidareutbildning inom dataområdet via anslaget för enstaka kurser och lokala linjer. Förslaget innebär att riksdagen skall uttala att vissa bestämda summor skall avsättas av regionstyrelserna för fortbildning och vidareutbildning inom dataområdet.

Det är en principiellt tvivelaktig princip som reservanterna vill införa. Utskottsmajoriteten menar att stor försiktighet måste iakttas från riksdagens sida när det gäller den typen av styrande uttalanden. Det ingår i regionstyrelsernas uppgifter att uppmärksamt följa och föreslå åtgärder för att möta fort- och vidareutbildningsbehovet på olika områden.

Dataområdet är ett oerhört viktigt område, och det är för mig en självklarhet att regionstyrelserna prioriterar detta. Vissa regionstyrelser avdelar i dag resurser till det i motionen nämnda, ganska snäva, dataområdet som klart överstiger de belopp som krävs i motionen. Till datautbildningen, taget som ett mera vitt begrepp, satsas innevarande år ungefär 20 milj. kr. av anslaget för enstaka kurser och lokala linjer.

Den sista reservationen behandlar anslaget till forskningsanknytning. I budgetpropositionen föreslås en ökning från 11,2 till 12,2 milj. kr. Reservanterna har ytterligare 1 milj. kr. att spendera. Det finns ingen skillnad mellan majoriteten och reservanterna när det gäller att värdera vikten av satsning på forskningsanknytning, speciellt för de mindre högskolorna. Skillnaden är att reservanterna har mera pengar, och det är ju inget ovanligt i denna kammare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande 24 i dess helhet. Får jag också, för att påskynda det hela, yrka bifall till

hemställa i betänkande 26. Även där gäller min tidigare kommentar – vi är överens om nödvändigheten av att satsa resurser på vetenskaplig utrustning, det är bara det att reservanterna har 10 milj. kr. mer än majoriteten.

Nr 139

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Anf. 156 I. ENNART BLADH (s) replik:

Herr talman! Mycket kort. Man kan givetvis tvista om behovet av syo-konsulentutbildning här i Stockholm. Vi vet mycket väl att det kommer en proposition om en ny utbildning, men innan den är färdig kommer det att bli ett vakuum. Det är, som jag förut sade, ett mycket stort behov i dag av att med hjälp av syo-konsulenter stötta upp med yrkesutbildning – för att klara bekymmer som ungdomarna har i dag. Om det har behövts någon i vårt samhälle för att leda ungdomarna till utbildning och arbete, så är det nu. Därför anser vi att reservation 1 verkligen är befogad.

När det sedan gäller ett uttalande avseende regionstyrelserna tror vi att det behövs ett sådant. Regionstyrelserna behöver få en påtryckning som går ut på att det här är ett område som det verkligen gäller att beakta. Om regionstyrelserna, som Christina Rogestam säger, verkligen uppmärksammar problemen, så är det bra, men ett uttalande betyder ändå att de får just den skjuts som kan behövas.

Beträffande den miljon som vi begär utöver regeringens förslag vill jag hålla med om att alla har ont om pengar i dag. Men ett sätt att få pengar till det här samhället är att satsa på utbildning och forskning, på framförhållning. Det är, tror vi, det enda sätt som kan ge mer pengar på lång sikt.

Anf. 157 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Christina Rogestam protesterade mot att vpk kräver att utbildningskapaciteten för förskollärare och fritidspedagoger skall ökas. Men vi tror att en så kraftig utökning som vi föreslår är vad som behövs.

Man hänvisar i utskottsbetänkandet till att de prognoser som nu finns visar att det är en nedskärning på gång inom barnomsorgen. Det har vi framhållit många gånger tidigare i kammaren från vpk:s sida. Vi har misstänkt det, och nu står det klart att man inte ens kommer att klara den överenskomna femårsplanen. Vi tycker från vpk att det är på tiden att regering och riksdag tar sitt ansvar, både det ekonomiska och det politiska, för att en utbyggnad av verkliga dimensioner kommer till stånd. Regeringens uttalande i budgetpropositionen, som jag citerade i mitt anförande, där det klart sägs att regeringen inte tänker vidta några åtgärder för att stimulera utbyggnaden och där regeringen också säger nej till ökad personalförtätning, vittnar om att regeringen totalt har släppt ansvaret för barnomsorgen.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna vill stimulera till en mycket kraftig utbyggnad, och med det följer förstås också ett krav på ökad utbildning av personal. Vi vill bygga 50 000 platser per år.

Sedan säger Christina Rogestam att hon beklagar att utbyggnaden inte går som beräknat. Det är lätt att säga, men regering och riksdag har ett ansvar för att en utbyggnad, åtminstone enligt femårsplanen, kommer till stånd som en första etapp.

Vad som gör att man inte kan följa femårsplanen, som ändå ligger på låg nivå, är bristen på ekonomiska resurser i kommunerna. Det är klart utrett och redovisat. Dessutom bidrar bristen på mark i tätorterna, men också personaltillgången. Under lång tid har det på många håll saknats personal – främst utbildad personal. Det har gjort att barnstugeverksamheten har haltat, och man har t. o. m. på vissa håll funderat på att stänga barnstugor. Även i dag och en lång tid framöver behövs faktiskt väldigt många förskollärare. De siffror som redovisas och som inte är så gamla visar att det på vissa håll i landet är en personaltäthet om en på tio barn, där det skall vara en på fem barn. Jag tycker att det är en skrämmande utveckling, och jag kan inte förstå Christina Rogestams inställning i den här frågan.

Anf. 158 CHRISTINA ROGESTAM (c) replik:

Herr talman! Det här är en debatt om utbildning och inte om barnomsorgens utbyggnadstakt. Det är viktigt att bygga ut barnomsorgen, det är riktigt. Det är också viktigt att det finns utbildad personal. Så långt är vi eniga, Inga Lantz och jag. Men dessutom vill Inga Lantz utbilda ett stort antal ungdomar för arbetslöshet – och det motsätter jag mig bestämt.

När det gäller syo-konsulenter vill jag säga till Lennart Bladh att ramen – även efter en nedjustering med 30 platser – är hög i förhållande till det antal utbildade som man enligt SÖ:s tillgängliga prognoser kommer att behöva. Arbetsmarknaden är f. n. mer mättad i Stockholm än den är i landet i övrigt. Skolförvaltningen i Stockholm har kö av sökande till tjänster. Däremot finns det fortfarande vakanser i kranskommunerna.

När det gäller utbildningen på dataområdet är vi helt eniga om att den är viktig. Alla regioner satsar också mycket på den. Kurserna har litet olika inriktning för att man på bästa sätt skall kunna möta den stora efterfrågan som finns på arbetsmarknaden. Jag menar att alla är rejält medvetna om hur viktig datautbildningen är och att satsningarna på den kommer att bli stora även i framtiden. Men den typ av centralt styrande uttalande som socialdemokraterna vill göra behövs inte. Dessutom menar jag, att om man gör sådana styrande uttalanden, måste man precisera betydligt mer än vad man har gjort i reservationen. Då måste man säga exakt vilka kurser man avser. Annars innebär det faktiskt en neddragning av utbildningen, eftersom utbildningsområdet på datasidan, taget som vitt begrepp, får 20 milj. kr. innevarande år.

Anf. 159 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Det borde inte krävas speciellt mycket fantasi för att förstå att barnomsorgens utbyggnad hänger samman med personaltillgången och tillgången på väl utbildad personal. Kvalitet och kvantitet hänger intimt samman. Jag tycker det är på tiden att man inser det förhållandet.

Jag tror inte att följderna av att öka personaltätheten och att öka kvaliteten inom barnomsorgen blir att man utbildar för arbetslöshet.

Ondsdagen den
13 maj 1981

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Anf. 160 HEILGE HAGBERG (s):

Herr talman! Den socialdemokratiska gruppen i utbildningsutskottet reserverade sig i utskottet beträffande utrustningsanslaget till högskolan. I en partimotion har vi tidigare i år motiverat vårt yrkande på ytterligare 10 milj. kr. till inköp av inredning och utrustning. Ersättnings- och kompletteringsbehovet för utrustning inom högskolan är stort. Dessutom behövs det såväl inredning som utrustning enligt förslagen till satsningar inom högskolan i övrigt på olika utbildnings- och forskningsområden. Vi har i ett annat betänkande lagt fram våra reservationer på dessa punkter.

Detta är också i linje med vad berörda myndigheter beräknat och framfört i sina anslagsförslag. Föredraganden har dock av besparingskäl placerat sitt förslag på en lägre ambitionsnivå än de ansvariga myndigheterna gjort. Socialdemokraterna ställer upp för en politik på det här området som ger de resurser som är så angelägna. Har vi – och en stor allmänhet – förväntningar och krav på att högskolan skall bidra till att vi får kunniga ungdomar, då gäller det också att ha en sådan kvalitet på högskolan att den kan spela sin viktiga roll. I takt med att grundutbildningen förändras och ytterligare krav ställs på forskningen vid universitet och högskolor är det därför nödvändigt att resurser för nyanskaffning tillförs.

För planering på hela området, med beaktande av de behov som samhället förväntar sig att den högre utbildningen och forskningen skall tillgodose, krävs således resurser. Beträffande den långsiktiga inriktningen förutsätter vi att regeringen beaktar detta i den aviserade proposition på forskningens område som kommer våren 1982.

Behovet av att satsa på det här området är således stort, och förväntningarna växer också. Vi kan förmodligen i framtiden tillföra olika områden värdefull kunskap, och då får inte statsfinansiella skäl hålla oss tillbaka. Det vore helt enkelt missriktad hushållning.

Majoriteten i utbildningsutskottet har följt föredragandens förslag och anslutit sig till föredragandens lägre alternativ. Vi framför således reservationsvis vårt förslag från en tidigare partimotion. Vi vill att anslaget till inredning och utrustning inom högskolan skall höjas med 10 milj. kr.

Jag yrkar bifall till reservationen i det nu aktuella betänkandet.

Anf. 161 CHRISTINA ROGESTAM (c) replik:

Herr talman! I propositionen föreslås att den s. k. UHÄ-ramen uppförs med 76 miljoner och att forskningsrådsnämnden får disponera 35 miljoner. De här resurserna är avsedda för sådan dyrbar vetenskaplig utrustning som är nödvändig för att genomföra projekt finansierade av forskningsråden. Ökningen inom denna ram kommer att avlasta den s. k. UHÄ-ramen och därmed öka möjligheterna för högskolorna att inköpa annan utrustning.

Jag delar Helge Hagbergs uppfattning att detta är viktigt. Det är inget tvivel om att under ett stort antal år och även under ett antal regeringar har anslaget till utrustning varit för lågt. Även socialdemokraterna satsade alltför litet under 1960-talet och i början av 1970-talet. Av statsfinansiella skäl stannar nu majoriteten för det belopp som föreslås i propositionen, nämligen 76 miljoner.

Onsdagen den
13 maj 1981

Anslag till utbildning för undervisningsyrken, m. m.

Anf. 162 HELGE HAGBERG (s) replik:

Herr talman! UHÄ framhåller att rätt mycket av utrustning och inredning nu börjar bli gammal, speciellt mot bakgrunden av att det varit en väldigt hög utbyggnadstakt av den högre utbildningen och forskningen i landet. UHÄ nämner också att avskrivningstiden blivit längre och längre. Man önskar egentligen att avskrivningstiden skall vara tio år. Vi har i utskottsbehandlingen sett exempel på att avskrivningstiden varit flera tiotal år. Detta är inte tillfredsställande. Vi har alltså behov av högre anslag, och vi har lagt oss på den högre ambitionsnivån som UHÄ har rekommenderat.

Anf. 163 CHRISTINA ROGESTAM (c) replik:

Herr talman! Anslagen till vetenskaplig utrustning är för små f. n. Det skulle behövas mer – det vill jag gärna understryka. Det är vi eniga om. Sedan är det som vanligt så att oppositionen har mer pengar än majoriteten. Det är, som jag tidigare sagt, inte ovanligt här i kammaren.

Anf. 164 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Kammaren kommer här om en stund att besluta om inrättande av en allmän utbildningslinje, fotograflinjen om 120 poäng.

Om behovet av fotoutbildning är vi eniga. Däremot är vi några som inte är överens med utskottsmajoriteten beträffande lokaliseringen av den här utbildningen.

UHÄ:s arbetsgrupp, som utrett frågan, har förordat två utbildningsorter, Stockholm och Göteborg. Sedermera har UHÄ dock förordat en lokalisering till i dagsläget enbart Göteborg. Statsrådets val av utbildningsort har också blivit Göteborg, och Stockholm har fallit ur bilden.

Herr talman! Somliga kommer kanske att säga att jag här framför allt har lagt lokalpatriotiska aspekter på ärendet. Men jag vill hävda att så inte är fallet. Det är sakskäl – utbildningspolitiska och ekonomiska – som har fått mig att i min motion förorda Stockholm som lokaliseringsort för den nya fotoutbildningen.

Enligt min och mångas uppfattning har Stockholm de bästa förutsättningarna att anordna en kvalitativt god fotoutbildning. Stockholm har ju redan en sådan över gymnasienivå, och det måste vara mer rationellt att bygga vidare på den än att starta en ny sådan i Göteborg.

Konstfackskolan i Stockholm har redan tolv utbildningsplatser. Man har också den utrustning som behövs. Geografiskt ligger man nära Tekniska högskolan – det är endast fråga om tio minuters promenad – dit en del av utbildningen skulle förläggas. På Tekniska högskolan står redan den nödvändiga tekniska utrustningen och väntar på att tas i bruk.

I Stockholm finns också andra institutioner som skulle utgöra ett väsentligt inslag i utbildningen. Jag tänker bl. a. på Fotografiska museet, Stadsmuseets bildarkiv, Camera Obscura, Fotograficentrum osv.

Herr talman! Som ytterligare stöd för min uppfattning vill jag anföra att så mycket som 50 % av de yrkesverksamma fotograferna finns i Stockholm.

Detta är en väsentlig och självklar förutsättning för att tillgången på

lärarkrafter skall bli god. Och mycket viktigt är också enligt min erfarenhet att dessa lärare parallellt med sin läraruppgift är yrkesutövare, med allt vad detta innebär för kontakt med yrkesvillkor och yrkeserfarenhet.

Härigenom ges också bättre tillgång till praktikplatser. Enligt en stark opinion inom fotografkåren erbjuder således Stockholm de bästa förutsättningarna för en god fotoutbildning.

Låt mig, herr talman, avslutningsvis nämna att jag – både i januari när jag skrev min motion och senare – fått starkt stöd från fotobranschens företrädare, såväl från sådana som är verksamma här i Stockholm som från sådana som har sin verksamhet knuten till Göteborg. Ur utbildningssynpunkt beklagar jag således att man ej i utskottet valt den bästa lokaliseringen, nämligen Stockholm.

Med dessa ord vill jag deklarerat att jag i den kommande voteringen avser att lägga min röst för en lokalisering av den högre fotoutbildningen för Stockholm.

Anf. 165 CHRISTINA ROGESTAM (c) replik:

Herr talman! Det finns i dag utbildningar inom fotografiområdet även i Göteborg. Ca 30 studerande undervisas per år sammanlagt för 26 poäng i fotografi inom informationsdesign vid Konstindustriskolan. Vidare finns vid Chalmers en utbildning i teknisk fotografi, som motsvarar den som finns vid KTH.

Om det är så som Lars Gustafsson redovisar, att universitetet i Göteborg varit ute tidigt med en skrivelse – t. o. m. innan beslut fattats inom någon instans – har man uppenbarligen i Stockholm gått rent av så långt att man köpt apparatur utan att det förelegat något motsvarande beslut.

Anf. 166 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag vill bara till Christina Rogestam säga att vi väl bör lyssna på vad branschfolk säger, och man är på det hållet övertygad om att utbildningen skulle må väl av att bli lokaliserad till Stockholm.

Anf. 167 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Under punkten 3 i det betänkande som vi nu snart skall fatta beslut om behandlas också två yrkanden i vpk-motionen 1319. I yrkandena begärs förslag om åtgärder för breddande av möjligheterna att delta i särskilda kurser inom högskoleområdet och förslag till förbättring av invandrarnas möjligheter till högskolestudier, bl. a. genom införande av kurser i de stora invandrarspråken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen.

Onsdagen den
13 maj 1981

Punkt 1

Mom. 4 (planeringsramar för förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 16 för motion 976 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (dimensioneringen av förskollärlinjen och fritidspedagoglinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 16 för motion 976 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 8 (utbildningstid för förskollärare och fritidspedagoger m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 16 för motion 976 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 12 (planeringsram för studie- och yrkesorienteringslinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 149 för reservation 1 av Stig Alemyr m. fl.

Punkt 2

Mom. 3 (lokalisering av fotograflinjen)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 90 för reservation 3 av Bengt Wiklund m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 3

Mom. 5 (fortbildning och vidareutbildning inom dataområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 149 för reservation 4 av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 6 (särskilda kurser inom högskoleområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 16 för motion 1319 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 4

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 149 för reservation 5 av Stig Alemyr m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 1980/81:26

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 149 för reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

17 § Anf. 168 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista *dels* skatteutskottets betänkande 54 och försvarsutskottets betänkande 26 i nu angiven ordning uppförs främst bland två gånger bordlagda ärenden, *dels* skatteutskottets betänkande 50 sätts sist.

18 § Kammaren åtskildes kl. 00.03.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert